

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Čína očima Afriky: analýza keňského mediálního diskurzu

China Through the Eyes of Africa: Analysis of Kenyan Media Discourse

Patricie Rozehnalová

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Richard Turcsányi, Ph.D.

OLOMOUC 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité
prameny a literaturu.

Olomouc, 26. 4. 2024

.....

Podpis

Anotace

Autor diplomové práce: Patricie Rozehnalová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Mgr. Richard Turcsányi, Ph.D.

Katedra a fakulta: Katedra asijských studií, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Čína očima Afriky: analýza keňského mediálního diskurzu

Počet stran: 58

Počet znaků: 78 413 znaků včetně mezer

Počet použitých zdrojů: 88

Klíčová slova: Čínská lidová republika, Afrika, Keňa, čínsko-africké vztahy, čínsko-keňské vztahy, mediální diskurz

Tato práce se zabývá analýzou keňského mediálního diskurzu v souvislosti s čínsko-africkými a čínsko-keňskými vztahy. Cílem je porozumět, jak je Čína vnímána v keňských médiích a identifikovat nejdiskutovanější témata. Práce kombinuje teoretický přehled vývoje čínsko-afrických a čínsko-keňských vztahů s praktickou analýzou článků z anglicky psaných keňských deníků Nation a The Star. Analytická část zkoumá témata článků a jejich vyznění od roku 2019 do roku 2022 s přihlédnutím na čínský a západní mediální diskurz na stejné téma. Následně analýzu srovnává s průzkumem veřejného mínění v Keni. Nejčastějšími tématy v denících ve zkoumaném období jsou infrastruktura, politika a obchod. Výsledky ukazují, že keňský mediální prostor reflektuje různorodý a vyvážený pohled na Čínu, který není přímým přenosem západního či čínského mediálního diskurzu.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Ing. Mgr. Richardovi Turcsányimu, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, poskytnuté materiály a ochotu po celou dobu psaní.

Obsah

Anotace.....	3
Seznam grafů a obrázků	6
Seznam zkratk	7
Úvod.....	9
Metodologie	12
1. Počáteční vývoj vztahů Čínské lidové republiky a zemí Afriky od založení ČLR.....	17
1.1 Začátek spolupráce: rok 1949 a následující 50. léta.....	18
1.2 Rozvinutí spolupráce: 60. léta a cesta Zhou Enlaie do Afriky 1963–1964	18
1.3 Dynamické období: kulturní revoluce v ČLR v kontrastu s projektem TAZARA...	20
2. Svět se mění: proměny ve spolupráci ČLR a zemí Afriky od 70. let.....	22
2.1 Čas změn: Deng Xiaoping.....	23
2.1.1 Pomoc se mění ve spolupráci – 80. léta a čtyři zásady spolupráce	23
2.2 Afrika v ekonomické tísní a blízkost během čínské politické krize.....	24
2.3 Diplomatický a ekonomický rozvoj vztahů: přechod z 90. let do nového tisíciletí.	24
2.3.1 Nové tisíciletí: silnější ekonomické vazby i rostoucí role bezpečnosti	25
2.4 Xi Jinping a Nová hedvábná stezka	26
3. Vztahy ČLR a Keni.....	28
3.1 Úvod do vztahů ČLR–Keňa	28
3.2 Zapojení Keni do projektu Nové hedvábné stezky	30
4. Praktická část	32
4.1 Západní a čínský mediální diskurz.....	32
4.2 Analýza mediálních článků z deníku Nation.....	33
4.3 Analýza mediálních článků z deníku The Star.....	36
4.4 Celkové srovnání analýz Nation a The Star	39
4.5 Mediální diskurz v Keni a veřejné mínění	42
Závěr.....	46
Resumé	49
Seznam pramenů a literatury	50

Seznam grafů a obrázků

Graf 1: Zastoupení témat v období 2019–2022 v deníku Nation.....	34
Graf 2: Články dle vyznění 2019–2022 Nation	34
Graf 3: Procentuální zastoupení pozitivních článků Nation 2019–2022.....	35
Graf 4: Procentuální zastoupení negativních článků Nation 2019–2022.....	35
Graf 5: Procentuální zastoupení neutrálních článků Nation 2019–2022.....	36
Graf 6: Zastoupení témat z období 2019–2022 v deníku The Star	36
Graf 7: Články dle vyznění 2019–2022 The Star.....	37
Graf 8: Procentuální zastoupení pozitivních článků The Star 2019–2022.....	38
Graf 9: Procentuální zastoupení negativních článků The Star 2019–2022	38
Graf 10: Procentuální zastoupení negativních článků The Star 2019–2022	38
Graf 11: Počet článků dle vyznění v kategorii infrastruktura za sledované období.....	39
Graf 12: Počet článků dle vyznění v kategorii politika za sledované období	40
Graf 13: Počet článků dle vyznění v kategorii obchod za sledované období.....	40
Graf 14: Pozitivní články Nation a The Star 2019–2022	41
Graf 15: Negativní články Nation a The Star 2019–2022.....	41
Graf 16: Neutrální články Nation a The Star 2019–2022	41
Obrázek 1: Veřejné mínění v Keni o Číně.....	43

Seznam zkratk

AAPSO	Afro-Asian Peoples' Solidarity Organisation
BRI	Nová hedvábná stezka
CADF	Čínsko-africký rozvojový fond
ČLR	Čínská lidová republika
FOCAC	Fórum o spolupráci mezi Čínou a Afrikou
LAPSSET	Lamu Port and Lamu-Southern Sudan-Ethiopia Transport Corridor
OSN	Organizace spojených národů
ROC	Čínská republika
SEZ	Speciální ekonomická zóna
SGR	Železniční trať Mombasa–Nairobi
SSC	Spolupráce Jih-Jih
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TAZARA	Tanzansko-zambijská železnice
USA	Spojené státy americké

Ediční poznámka

V práci je pro přepis čínských názvů a jmen použita čínská standardizovaná transkripce *pinyin* (bez tónů). Pro čínské znaky je aplikována zjednodušená verze.

Úvod

Čínská lidová republika a její přítomnost v Africe není novým tématem. Již od vzniku Čínské lidové republiky (ČLR) v roce 1949 se v nadcházejících 50. letech vztah Číny a Afriky utvářel a od té doby se dodnes formuje celý proces vzájemných vztahů. Vztah Číny k Africe se odvíjí od nespočtu různých faktorů – především ekonomických, ale i politických či historicko-kulturních. Důležité je, že Čína dnes a Čína před 70 lety je velmi rozdílný ekonomický a politický aktér, což se odráží nejen celkově na mezinárodní scéně, ale také ve spolupráci s Afrikou. Pozice Číny ve světě je důležitá a její kroky sledují světová média každý den. Zahraniční politika Číny v Africe je téma, které je na první pohled v západních médiích bráno negativně, kdežto čínská média toto téma zpracovávají naopak pozitivně. Jak ale na problém pohlíží africká média, je stejně důležitá otázka, kterou se zabývá tato práce.

Je zde podezření, že čínská média ovlivňují ta africká, obzvláště u témat, která jsou pro Čínu zásadní, např. politika v Jihočínském moři nebo Taiwan (Eisenman, 2023, s. 7). Avšak jsou zde i studie ukazující, že čínská mediální angažovanost nutně neovlivňuje africké mediální návyky (Wasserman & Madrid-Morales, 2018, s. 2226). V této práci je hlavním tématem obraz Číny z pohledu Afriky – jak je Čína vnímána v africkém mediálním prostoru, do jaké míry přebírá africký diskurz diskurzní rámce z Číny, respektive ze Západu.

Pro dosažení přesnějších výsledků se práce zaměřuje na jeden případ: Keňu. Čína je pro Keňu dlouhodobě největším importním partnerem (OEC, 2021). Pro Čínu je Keňa dobrým obchodním spojencem bohatým na nerostné suroviny (jako například titanové rudy), ale současně výhodným partnerem pro investice čínských stavebních firem, což zase Keni přináší zlepšení infrastruktury. Mezi další významná odvětví spolupráce patří trh se zemědělskými produkty (zejména s avokádem) nebo rybolov.

Teoretická část práce popisuje historický vývoj vztahů Číny a Afriky a následně Keni a ČLR. Tato část práce přibližuje kontext celého tématu, popisuje kořeny spolupráce Číny a Keni a obecně přítomnosti ČLR na kontinentu. Poskytuje vhled do klíčových událostí a politik, které formovaly tyto vztahy. Teoretická část slouží k porozumění situace v minulosti a přispívá k pochopení jejího významu v dnešním světě. Teoretická kapitola se opírá o literaturu autorů dlouhodobě se zabývajících tématem vztahů Číny a Afriky. Mezi tyto autory patří například Deborah Brautigam, Chris Alden, Davis Shinn, Ian Taylor a Joshua Eisenman. Kniha *Will Africa Feed China?* od Deborah Brautigam (2009) poskytuje nezaujatý pohled autorky na přítomnost ČLR v Africe již od jejího založení a nastiňuje veškeré autorčiny

zkušenosti a pozorování na vývoj vztahů Číny a Afriky. Kniha *China in Africa* od Chrise Aldena (2007) nahlíží vztahy Číny a Afriky z ekonomického, politického i bezpečnostního hlediska. Pro detailnější pochopení raného vývoje vztahů z pohledu Číny slouží kniha *China's Policy in Africa 1958–1971* od Alaby Ogunsanwa (1974). Pro obecný rámec shrnující vztahy je použita kapitola *How China-Africa Relations Have Developed* v knize *Chinese Engagement in Africa* od autorů Larryho Hanauera a Lyle J. Morrise (2014). V oblasti vztahů mezi Keňou a Čínou byla jako zdroj využita kapitola *China's Relations with East Africa, the Horn, and the Indian Ocean Islands* v knize *China and Africa: A Century of Engagement* zaměřená na východní Afriku od autorů Davida Shinna a Joshuy Eisenmana (2012) a práce autora Michaela Chegeho (2008) s názvem *Economic Relations Between Kenya and China, 1963-2007*.

V praktické části se práce věnuje diskurzivní analýze keňských médií. Keňské mediální prostředí je široké, proto se orientuje pouze na dva keňské deníky: *Nation* a *The Star*. Oba jsou anglicky psané a jejich archiv je dostupný online. Tyto dva deníky jsou si navzájem jednou z hlavních konkurencí. Deník *Nation* byl založen v roce 1959 a je vydávaný společností *Nation Media Group* (*Nation Media Group*, 2023). *Nation* je spíše levicově směřovaný (Huitsing, 2022). Jeho konkurent *The Star* byl založen v roce 2000 a je vydávaný společností *Radio Africa Group*. Dalším významným zpravodajstvím v Keni je *The Standard*. Do práce není zahrnut z důvodů nepřesnosti a složitosti vyhledávání starších článků v archivu pomocí klíčových slov.

Články z médií *Nation* a *The Star* jsou vybrány z období let 2019 až 2022. Toto časové ohraničení odráží poslední rok před propuknutím pandemie Covid-19, čímž poskytuje srovnání témat s rokem před, během a po pandemii. Poslední rok analýzy je rokem zpracování dat výzkumu veřejného mínění, použitého ve word cloudu v této práci. Je to také rok nástupu nového keňského prezidenta Williama Ruta. Je to období, kdy Čína ve světě dostala nálepku možného původce pandemie a pohled na ni se v západním světě mohl zhoršit, což však nutně neznamená stejnou implikaci v Africe, konkrétně ve zde zkoumané Keni. Vyznění článků je v analýze rozděleno na negativní, neutrální a pozitivní. Analýza keňských článků, kromě vzhledu na tamní perspektivu vůči Číně, ukazuje, jaká témata se ohledně Číny diskutují v keňském mediálním prostoru nejčastěji. Práce pak odpovídá na výzkumnou otázku: *Jak je vnímána Čína v Keni a jaká témata dominují v keňském mediálním prostoru?*

V práci je zohledněn i západní a čínský mediální diskurz, a to na základě již existujících publikací zkoumajících tento problém. Pohled evropského zpravodajství na téma Číny (respektive Číny v Africe) vychází z článku *European fear of 'missing out' and narratives on China in Africa* (Calabrese, Karkare, Grimm, & Medinilla 2020), který se zabývá typickými

evropskými mýty a narativy ve článcích s touto tematikou. Článek *Comparing Chinese and European Discourses regarding to the “Belt and Road Initiative”* (Zhao, Zheng & Melo 2019) se zaměřuje konkrétně na proměnu západních i čínských diskurzů o angažovanosti ČLR v projektu Nové Hedvábné stezky. Tu přibližuje i práce *The BRI and China’s Soft Power in Europe: Why Chinese Narratives (Initially) Won* (Turcsanyi, Kachlikova, 2020) poukazující na prvotní neucelený postoj Západu a jeho médií ohledně tohoto tématu na základě případové studie tří evropských států. Čínský mediální diskurz zpracovává článek *China in Africa: Representation of Chinese Investments in Africa by Western, Chinese, and African Media* (Matanji, 2022), zaměřující se na tón narativů a témata. Článek *How ready is China for a China-style world order? China’s state media discourse under construction* se zabývá rolí čínských oficiálních médií v zahraniční i domácí politické agendě (Zhang, 2013).

Součástí práce je i word cloud, který vychází z části primárních dat výzkumného projektu z roku 2022, jehož cílem je porozumět názorům lidí na mezinárodní problémy a kulturní preference. Ve výzkumu byli keňští respondenti dotazováni na jednoduchou otázku: *Co se vám jako první vybaví, když se řekne Čína?* Jejich odpovědi byly shrnuty do kratších kódů, které se v různé četnosti opakovaly, což je ve word cloudu odlišeno velikostí písma – čím větší písmo, tím četnější odpověď. Takový výsledek je celkově přínosný pro téma této práce, jelikož může doplnit představu o keňském pohledu veřejnosti na Čínu a jejím celkovém vnímání této země. Zároveň může odhalit, zda veřejné mínění koresponduje s mediálním prostorem Keni.

Metodologie

Analytická část práce se zabývá články dvou anglicky psaných keňských deníků *Nation* a *The Star* zaměřenými na téma Číny s důrazem na články zabývající se čínsko-keňskými a čínsko-africkými vztahy z období let 2019–2022. Jak je zmíněno v úvodu práce, deníky jsou si vzájemně konkurencí v keňském mediálním prostředí. Oba deníky mají dostupné archivy článků v angličtině a je možné u nich vyhledávat články dle klíčových slov.

Výběr časového rozhraní článků vychází z několika faktorů. Práce zkoumá období od roku 2019, kdy pandemie Covid-19 ještě nevypukla, do roku 2022, který byl pro pandemii mírně klidnější. Časový rámec tak umožňuje srovnání témat a vyznění článků před touto globální krizí se situací během a krátce po ní. Poslední rok analýzy 2022 znamená v Keni příchod nového prezidenta Williama Ruta, což umožňuje porovnání vládní dynamiky, jelikož keňský prezident je hlavou státu i vlády. Rok 2022 též koresponduje s použitým výzkumem veřejného mínění v Keni, ve kterém respondenti odpovídali na otázku: *Co se vám jako první vybaví, když se řekne Čína?*

Část dat z tohoto výzkumu slouží k porovnání veřejného mínění s častými tématy v mediálním prostoru Keni. Zpracování těchto dat proběhlo na základě poskytnutého materiálu z výzkumu *Sinophone Borderlands African and Latin American Survey* z roku 2022 (Turcsányi, Kironska, Iocovozzi, & Gries, 2022). Nejprve byly zpracovány odpovědi respondentů za účelem zmapování nejčastějších reakcí a následně byly opatřeny krátkými kódy, které je zastupují. Například odpovědi *Fake products for developed countries* a *Counterfeit Goods* jsou obě označeny jako *fake goods*. Celkem bylo takto vytvořeno 68 kódů. Na základě jejich četnosti pak vznikl word cloud, jenž představuje jednoduchou vizualizaci těchto dat. Čím je slovo na cloudu větší, tím vyšší je jeho četnost.

Články do analýzy byly hledány pomocí klíčových slov *China* a *Chinese*. Pro ověření kvality hledání byly použity i slova *Beijing*, *Xi Jinping*, *BRI* a *SGR*, avšak jejich výsledky nejsou tolik významné, protože jich není mnoho. Výběr článků závisí na jejich obsahu. Pro analýzu jsou nejvýznamnější články zabývající se čínsko-keňskými a čínsko-africkými vztahy. Zásadní je orientace článku na toto téma, případně významná část článku věnovaná tématu Číny. Vyloučeny jsou články, které se danému tématu věnují jen okrajově nebo ho pouze naznačují. Většina článků má v nadpise některé z klíčových slov. Pokud jej však nemá, a přesto je článek součástí analýzy, znamená to, že je vyhodnocen jako přínosný svým obsahem. Stejně tak, pokud je uvedeno v nadpisu klíčové slovo, ale článek není součástí analýzy, tak není obsahově

dostatečný. Témata sport a umění jsou z analýzy vyloučena. Jak deník Nation, tak The Star sdílí zprávy z cizích zpravodajských agentur (západní Agence France Press, BBC, Reuters nebo čínskou Xinhua). Tyto články nejsou do analýzy vybrány z důvodu velkého množství a nepoměru zkoumaných subjektů, protože na straně Nation je jich o mnoho více. Zpracování těchto zpráv by bylo možností pro další výzkum, jelikož prostor jim věnovaný je poměrně široký. Tato práce se ale zabývá africkým diskurzem, a tak jsou součástí analýzy předně afričtí autoři.

Články jsou dále děleny pod devět tematických kategorií. Oba deníky disponují vlastním členěním do rubrik, tyto jsou však příliš obecné, proto místo nich analýza definuje devět témat, jež vznikla na základě obsahů článků. Jejich výběr podnítily nejčastěji diskutované problematiky. Tématy jsou: infrastruktura, obchod, půjčka a dluh, politika, zemědělství, technologie a průmysl, trestná činnost, Covid-19 a věda a vzdělání. Každý článek patří pod minimálně jedno z témat, může se ale prolínat několika z nich. Například článek *2019 outlook: China debt repayment triples from July* spadá pod téma infrastruktura stejně jako pod půjčka a dluh.

Pod kategorii infrastruktura práce zařazuje všechny články zabývající se čínskými infrastrukturními projekty, železniční tratí Mombasa–Nairobi (SGR) či některými projekty z Nové hedvábné stezky. Obchod se týká ekonomické spolupráce Číny a Keni (případně Afriky), ať už na úrovni vládní nebo soukromé, patří sem i nelegální a lokální obchod. Pod téma půjčka a dluh spadají články diskutující keňský a africký dluh Číně či existující nebo nové půjčky. Politika je téma široké, jež se v analýze kromě vládních záležitostí (vnitřních i vnějších) zabývá i tématem lidských práv. Pod tématem zemědělství je vše spojené s africkým zemědělstvím, nejčastěji se jedná o články zpracovávající rybolov, keňský obchod s avokádem a dalšími zemědělskými plodinami. Speciální oblastí je téma nelegálního obchodu s osly v Keni, které ohrožuje jejich existenci i obyvatele, kteří o osly přicházejí a chybí jim při pomoci s každodenními úkony (jako nošení vody), což je pro představu diskutováno v článku *China's huge appetite for donkey hide wiping out beast of burden*. Kategorie technologie a průmysl je určena pro články pojímající téma technologií – jejich pokrok, účinky, využití nebo nedostatek, a také pro ty, které podrobněji popisují průmysl. Články pod tématem trestná činnost hovoří o ilegální činnosti, včetně korupce a daňových únicích a o jiné kriminalitě či zločinu. Pro roky 2020–2022 vzniklo unikátní téma Covid-19, které nemá, vzhledem k jeho absenci, v roce 2019 zastoupení jediného článku. Spadá pod něj vše dotýkající se pandemie, jejího řešení, očkování a vakcín včetně důsledků či dopadů této krize. Součástí posledního tématu věda a vzdělání jsou

články komentující stipendia a další akademickou spolupráci na této úrovni, jakož i výměnu vědecké pomoci, odborníků a příspěvky vědy.

Hlavním cílem analýzy je, kromě odhalení nejčastějších témat článků, také určení převládajících sentimentů vůči Číně, jež jsou ve člancích prezentovány. Každý článek byl podroben počátečnímu kódování s cílem rozdělení na buď pozitivní, neutrální nebo negativní vyznění. V tomto ohledu se práce inspirovala metodologií, kterou použili Turcsányi, Karásková, Matura a Šimalčík (2019). Kódování bylo provedeno s ohledem na celkový kontext článku.

Nejdůležitější částí je obsah článku, včetně jeho souhrnu v úvodu a závěrečné části. Dojem může podtrhnout již nadpis, ale ne každý článek svým nadpisem napovídá o výsledku. Neutrální vyznění náleží článkům, které vykazují rovnováhu mezi pozitivními a negativními aspekty nebo zřetelně nerezonují v žádném z těchto směrů. Naopak negativní a pozitivní články jednoznačně vyjadřují jejich sentiment. Tento tón může být zřetelný ze slov, slovních spojení či celkového dojmu textu. Použitím této metodologie poskytuje práce analýzu pozitivních, neutrálních a negativních nálad vůči Číně tak, jak jsou zobrazeny v keňských novinových člancích, a nastiňuje vyvíjející se povahu čínsko-afrických vztahů v mediálním prostoru Keni.

Pro ilustraci analýzy vyznění článků slouží následující konkrétní příklady. V článku *Public debt the greatest threat to national security*¹ je negativní sentiment patrný již z nadpisu. V tomto případě se v úvodu dovídáme informaci o názoru autora na situaci Keni, která je poměrně skeptická. V průběhu článku autor kritizuje jak netransparentní kroky keňské vlády, tak Čínu a její strategie při spolupráci s rozvojovými zeměmi. Uvádí své obavy ze státního dluhu Keni vůči ČLR a jeho nesplácení. Odkazuje na přístav na Srí Lance, který nyní spravuje Čína, právě z důvodu nemožnosti splacení dluhu. V závěru článku diskutuje potřebu kontroly a přehodnocení současné situace ze strany keňské vlády, jelikož ji celkově považuje za velmi kritickou. Celkově je článek vyhodnocen jako negativní. V tomto konkrétním rozebraném článku jsou slova a slovní spojení udávající sentiment například: hrozba, katastrofa, diplomacie dluhové pasti či hospodářský krach. Mezi další negativní příklady patří *China's debt grip on African nations might lead to default wave crisis*² taktéž kritizující státní dluhy afrických zemí. Jiný negativně znějící případ je článek *Kenya warns against travel to China*

¹ Yussuf, A. (2021, March 18). Public debt the greatest threat to national security [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/opinion/columnists/2021-03-18-public-debt-the-greatest-threat-to-national-security/>

² Subacchi, P. (2021, January 19). China's debt grip on African nations might lead to default wave crisis [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/blogs/china-debt-on-african-nations-wave-crisis-3262582>

*over deadly coronavirus*³ vyjadřující strach z nové rychle se šířící nemoci s původem v Číně. Slova přibližující negativitu jsou smrtící koronavirus, varování, (virus) zabil (80 osob), evakuace či kritická potřeba. Tento článek má odlišnou tematiku než předchozí uvedené, avšak je typickým příkladem negativně znějícího článku na téma Covid-19.

Příkladový článek s pozitivním tónem je *New dialogue between China and Africa is spurring development*⁴, kde na úvod autor popisuje současné problémy světa. Konkrétně komentuje válku na Ukrajině s odkazem na západní článek spojující tuto válku se Střetem civilizací od Samuela Huntingtona. Autor nesouhlasí s tím, že by to byl střet všech civilizací – jediné těch západních. V kontrastu zdůrazňuje dobrý vztah Číny a Afriky potvrzený snahami obou stran rozvíjet vazby po pandemii. Uvádí vzhled do těchto vztahů a Covid-19 považuje za výzvu a příležitost pro všechny (zde je zřejmý zřetelný obrat ve vnímání Covidu-19 ve spojitosti s ČLR – už nejde o zabijáka, ale o příležitost). Vyzdvihuje pomoc a asistenci ze strany ČLR do Afriky v době pandemie. Následující úryvky, vyjmuté ze článku, přispívají k pozitivnímu vyhodnocení. (Jedná se o překlad, anglický originál je uveden níže pod čarou.)

„Z Číny pochází rčení: ‚Cesta dlouhá tisíc mil začíná jediným krokem.‘ a z Afriky zase pochází moudro: ‚Chceš-li jít rychle, jdi sám. Chceš-li však dojít daleko, jdi společně.‘ V jednadvacátém století se Čína a Afrika rozhodly jít daleko a společně. Obě civilizace přijaly trojici vzájemné spolupráce, rovného partnerství a solidarity, která má podpořit jejich vztahy v našem bouřlivém post-liberálním mezinárodním řádu.“⁵

„Jedná se o dosud nejrozsáhlejší plán pomoci s očkováním, který podnikla jediná země na pomoc Africe při překonávání pandemie.“⁶

³ Merab, E. (2020, January 27). Kenya warns against travel to China over deadly coronavirus [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/news/kenya-warns-against-travel-to-china-over-deadly-coronavirus-245178>

⁴ Kagwanja, P. (2022, April 9). New dialogue between China and Africa is spurring development [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/opinion/new-dialogue-between-china-and-africa-is-spurring-development-3777360>

⁵ *From the Chinese civilisation comes the saying: "A journey of a thousand miles begins with a single step." And from Africa comes the wisdom: "If you want to walk fast, walk alone. But if you want to walk far, walk together." In the twenty first century, China and Africa resolved to walk far, and together. The two civilisations embraced the trinity of 'mutual co-operation', 'equal partnership', and 'solidarity' to undergird their relations in our turbulent post-liberal international order.*

⁶ *So far, this is the largest vaccine assistance plan undertaken by a single country to help Africa overcome the pandemic.*

Dalšími ukázkami pozitivního vyznění jsou *China deserves praise for success but countries should develop own strategies*⁷ chválící čínský model vládnutí a úspěch čínského rozvoje nebo *SHEN: SGR to avocado: Kenya seizes great opportunities in China*⁸ oceňující možnosti čínského trhu s důrazem na trh zemědělský.

Neutrální články nevykazují přímý pozitivní či negativní sentiment, případně jej vykreslují vyrovnaně. Článek *Fish imports from China drop by half to Sh993m*⁹ především informuje o statistikách dovozu ryb, o jejich změnách a dopadech na hospodářství. Neobsahuje pozitivní nebo negativní sentiment vůči ČLR, proto je hodnocen jako neutrální. Článek *Kenya to participate in virtual China-Africa Expo*¹⁰ podobně neutrálně předkládá informace o účasti Keni na virtuálním čínsko-africkém expu mezinárodního obchodu a uvádí, které další země se účastní a co bude předmětem výstavy.

Celá analýza je zanesena do dvou excelových souborů, které slouží pro analyzované články z deníku Nation a The Star. Každý soubor má jednotlivé sešity s roky 2019–2022, ve kterých jsou odkazy na jednotlivé články. Za těmi následuje název článku, datum publikace, autor článku, vyznění článku a jednotlivé kategorie do kterých buď článek spadá (buňka je zaplněna slovem „ano“) anebo nespadá (buňka je prázdná). Každý roční přehled obsahuje souhrnný počet negativních, neutrálních a pozitivních článků s koláčovým grafem pro vizualizaci. V dalších sešitech se nachází roční přehledy nejčastějších témat a jejich vyznění, a také celkový čtyřletý přehled témat s počtem článků.

⁷ Kitau, N. (2019, October 6). China deserves praise for success but countries should develop own strategies [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/siasa/2019-10-06-china-deserves-praise-for-success-but-countries-should-develop-own-strategies/>

⁸ Shen, S. (2022, October 31). SHEN: SGR to avocado: Kenya seizes great opportunities in China [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/opinion/columnists/2022-10-31-shen-sgr-to-avocado-kenya-seizes-great-opportunities-in-china/>

⁹ Olingo, A. (2020, November 16). Fish imports from China drop by half to Sh993m [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/business/fish-imports-from-china-drop-by-half-to-sh993m-3022096>

¹⁰ Cheruiyot, K. (2021, October 6). Kenya to participate in virtual China-Africa Expo [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/news/2021-10-06-kenya-to-participate-in-virtual-china-africa-expo/>

1. Počáteční vývoj vztahů Čínské lidové republiky a zemí Afriky od založení ČLR

Vývoj vztahů Čínské lidové republiky (ČLR) a Afriky je komplexní proces zahrnující mnoho aktérů a odrážející nespočet faktorů. V rámci první kapitoly jde o pouhé nastínění a krátké uvedení do historie vztahů. Tato práce má za úkol nabídnout obecný přehled a stručné seznámení s touto oblastí. V době založení ČLR v roce 1949 byla většina afrických států stále koloniemi. Nezávislost začaly africké státy nabývat od konce 50. let a pak především v 60. letech, což je stěžejní období pro tuto kapitolu.

ČLR byla v době svého vzniku jiným ekonomickým, politickým a vojenským aktérem, než je dnes. Stejně tak se proměnily možnosti a postavení afrických zemí. Ačkoliv probíhá vývoj na obou stranách, Čína často stála v čele důležitých změn v čínsko-afrických vztazích (Shinn, 2019, s. 62). Od počátku byl vztah nerovný, jelikož Čína pomáhala i v regionech, kde státy teprve získávaly nezávislost, kterou ona již disponovala. Dnes je ale většina států Afriky, které s ČLR spolupracují, samostatná. Spolupráce je založená na vzájemných výhodách, přičemž obě strany sledují své zájmy. Zásadní je také proměna ČLR ve smyslu její ucelenosti. Dříve se dalo mluvit o vystupování jedné entity, dnešní Čína figurující v Africe je heterogenní uskupení – skládá se z vlády, státních i soukromých podniků či jednotlivců (Manji & Marks, 2008, s. 450).

Motivace afrických zemí nejsou jednotné, každý region i země čelí jiné situaci, tudíž má i jiné cíle. Častými motivy afrických vlád jsou představy o technickém pokroku nebo o urychlení modernizace země (Brautigam, 2015, s. 10). Patří sem i nevměšování se do politických a vnitřních záležitostí státu, což dává prostor ke spolupráci se všemi státy nehledě na jejich režim (Grimm, 2014, s. 1007).

Chris Alden (2007) ve své knize, na základě již existujících analýz, uvádí tři myšlenkové směry či interpretace role Číny v Africe: Čína jako rozvojový partner, jako ekonomický konkurent a Čína jako kolonizátor. Byť je dnes v západním světě často zdůrazňována negativní stránka čínsko-afrických vztahů, totiž Číny jako vykořisťovatele nebo kolonizátora Afriky, tamní život se změnil v mnoha aspektech k lepšímu. Příkladem je výstavba infrastruktury, mobilních sítí, nemocnic, škol či celkově zlepšení životní úrovně. Tímto nelze zastínit negativní aspekty, avšak opačný přístup také není ten správný.

1.1 Začátek spolupráce: rok 1949 a následující 50. léta

Čínská lidová republika od počátku usiluje o pozici přední rozvojové země, která bude vůdčí i inspirující pro ostatní takové státy. V době svého založení se o to ČLR pokoušela v kontextu rozkladu evropských impérií a ve stínu spojenectví se SSSR, byla však uvězněná mezi svými představami a realitou technologické zaostalosti a chudoby (Alden, 2007, s. 10).

Jak bylo naznačeno v úvodu této kapitoly, vztahy ČLR a Afriky se začaly více rozvíjet až koncem padesátých let. Důvodem nebyl jen vznik nových afrických států, ale také vnitřní záležitosti ČLR. Její relativní nezáměr k Africe byl zapříčiněn například válkou v Koreji a problémy ve francouzské Indočíně, vztahy s Afrikou v podstatě kopírovaly vztahy Sovětského svazu (SSSR) a Afriky (Shinn & Eisenman, 2012, s. 31).

Přelomovým okamžikem se stala konference 23 asijských a 6 afrických států v indonéském Bandungu v dubnu 1955, která dala základ myšlence rovnosti a vzájemným vztahům (Appadorai, 1955, s. 228). Zanedlouho na to proběhla v roce 1957 první konference Afro-Asian Peoples' Solidarity Organisation (AAPSO) v Káhiře, kam Čína poslala delegaci a pochopila rostoucí význam Afričanů v této organizaci, a rovněž vnímala důležitost afrických hnutí za nezávislost (Shinn & Eisenman, 2012, s. 34).

Konec 50. let se již nesl v bližším vztahu ČLR a Afriky, avšak i ve stínu čínsko-sovětské roztržky, která tou dobou byla nezastavitelná.

1.2 Rozvinutí spolupráce: 60. léta a cesta Zhou Enlaie do Afriky 1963–1964

Odklon ČLR od Moskvy byl pro další rozvoj čínsko-afrických vztahů zásadní. Čína se snažila navázat nové diplomatické vztahy. Ty pak mohly ukázat její samostatnost na mezinárodní scéně i nezávislost na Sovětském svazu. Potřeba ČLR navázat nová diplomatická spojení byla v nové situaci o to důležitější, šlo o nalezení rovnováhy v bipolárním světě (Brautigam, 2009, s. 32).

Možnosti ČLR na přelomu 50. a 60. let byly též ovlivněny vnitřním děním, a to zejména politikou Velkého skoku vpřed (1958–1962)¹¹, která svým ekonomickým neúspěchem značně omezila možnosti pomoci i spolupráce ČLR s Afrikou (a dalšími státy) (Shinn & Eisenman, 2012, s. 30).

Nejzásadnější událostí po Velkém skoku byla cesta premiéra Zhou Enlaie napříč Afrikou, při které premiér mezi prosincem 1963 a březnem 1964 navštívil deset nezávislých afrických zemí (Egypt, Alžírsko, Maroko, Tunisko, Ghanu, Mali, Guineu, Súdán, Etiopii, Somálsko). Hlavním cílem delegace bylo zviditelnit Čínu na kontinentu a podpořit levicová prokomunistická hnutí, a také vzbudit nadšení pro druhou asijsko-africkou konferenci v Alžírsku plánovanou na rok 1965 (svržení tamní vlády jí však zamezilo) (Haddad-Fonda, 2017). Zhou zde prosadil osm principů čínské zahraniční pomoci.

1. Rovnost a vzájemný prospěch
2. Pomoc bez privilegií a speciálních podmínek pro čínskou stranu
3. Bezúročné půjčky (nebo s nízkým úrokem)
4. Pomoc pouze pro přijímající stát s cílem pomoci mu k soběstačnosti
5. Podpora projektů zahrnujících menší investice a rychlé výsledky
6. Záruka kvalitního zařízení a materiálu z Číny
7. Zajištění školení personálu přijímací země (zvláště v oblasti technologie)
8. Přizpůsobení se hostitelské zemi ze strany čínských odborníků (bez zvláštních požadavků či výhod)

(Keith, 1989, s. 144)

Těchto osm principů pomoci odráželo čínské vnímání afrického kontinentu v 60. letech. Čína nabízela pomoc, která zajistí africké státy v době „vymanění se“ z post-koloniálního sevření, shledávala zde podobnosti se svou minulostí nadvlády západních mocností (Brautigam 2009, s. 33). Číňané doporučovali pomoc, která by uspokojila naléhavé a dlouhodobé potřeby.

¹¹ Velký skok vpřed (1958–1962) – politika Mao Zedonga, přijatá v květnu 1958 na 2. zasedání 8. sjezdu Komunistické strany Číny, cílená na urychlení chodu ekonomiky a celkového vývoje země. Vycházela z druhé pětiletky ČLR. Politika byla řízena lidovými komunami a důraz byl kladen především na rozvoj průmyslu, a to i v zemědělských oblastech, kde k tomu obyvatelstvo nemělo znalosti ani prostředky. Jednou z takových nesmyslných průmyslových kampaní bylo tavení ocele v domácích pecích, které mimo jiné podlomilo zemědělství. Velký skok způsobil hladomor a obrovské ztráty na lidských životech v celé ČLR. (Bakešová, Kučera, & Lavička, 2019)

Nabízeli rovnováhu mezi technickým školením a menšími projekty „na klíč“ v průmyslu i zemědělství, které by čínští odborníci rychle vybudovali a předali je příjemcům, kteří by „otočili klíčem“ a začali vyrábět a produkovat (Brautigam 2009, s. 33). Jako chudá země byla Čína jedinečným dárce – byla první a tehdy jediná rozvojová země, která poskytovala jiným zemím zahraniční pomoc (Murphy, 2022, s. 168).

Cesta Zhou Enlaie též rámovala počátek soutěže ČLR s Čínskou republikou (ROC) na Taiwanu, která se odvíjela od snahy získat diplomatické uznání od co nejvíce zemí. Hlavním důvodem ROC obrátit pozornost na Afriku bylo soupeření s ČLR o diplomatická uznání v Africe (Shinn & Eisenman, 2012, s. 28). Právě africké hlasy měly klíčovou roli ve vyloučení ROC a uznání ČLR v Radě bezpečnosti Organizace spojených národů (OSN) (Alden, 2007, s. 32).

1.3 Dynamické období: kulturní revoluce v ČLR v kontrastu s projektem TAZARA

Druhá polovina 60. let přinesla další nepříznivé okolnosti, které zbrzdily čínské zahraniční aktivity. Rokem 1966 propukla v ČLR Velká proletářská kulturní revoluce, která uvnitř Číny způsobila chaos na dalších 10 let a ovlivnila její možnosti v zahraničí, tedy i v Africe. Pozoruhodné je, že byť byla v tomto období pozastavena politická aktivita na africkém kontinentu, čínská ekonomická aktivita úplně přerušena nebyla, o čemž svědčí plán a realizace obrovského projektu TAZARA (Tanzania-Zambia Railway), železnice spojující tanzanský přístav Dar es Salaam a Zambii (Alden, 2007, s. 17).

Čínští představitelé současně museli čelit obtížné situaci v Africe, která mohla ohrozit jejich tamní postavení (Ogunsanwo, 1974, s. 182). Afrikou se nesla vlna převratů, kterým ČLR zůstala skrze svůj vnitřní nepokoj jen přihlížet a oficiálně je označovala za odchylky revoluční cesty, i když převraty proběhly v několika zemích: Kongu (Konžská demokratická republika), Dahomey (Benin), Středoafričské republice, Nigérii, Ghaně a Horní Voltě (Burkina Faso) (Ogunsanwo, 1974, s. 183). Politické vztahy se staly napjatými i v dalších afrických zemích, některé dokonce s ČLR přerušily diplomatický kontakt. Často to mohlo souviset se strachem z radikálních aktivit čínských představitelů v rámci Kulturní revoluce (Fairbank, 1998, s. 646).

Na druhou stranu zde v naprostém kontrastu stála Tanganika¹², stát, který nabyl nezávislost v roce 1961 a ihned po tom diplomaticky uznal ČLR a navázal s ní vřelé vztahy (Shinn & Eisenman, 2012, s. 259). Postupem času se přátelství ČLR a Tanganiky pojistilo v základech úzkým vojenským spojením. Pozadu nezůstala ani oblast ekonomická.

Tanzanie a Zambie se rozhodly vybudovat železnici. Tato cesta měla být alternativou k cestě přes Rhodésii (dnešní Zimbabwe), která byla stále pod kontrolou evropských kolonizátorů. Světová banka ve svém reportu odmítla v roce 1964 žádost zambijského prezidenta Kennetha Kaundy na výstavbu této železnice s tím, že je projekt ekonomicky nerealizovatelný (Brautigam, 2009, s. 40). Projekt odmítli i další aktéři¹³. V roce 1966 se velkolepé možnosti, v době vrcholu kulturní revoluce, chopila Čína. ČLR dle osmi principů pomoci nabídla Tanzanii a Zambii bezúročnou půjčku, kterou země měly rovným dílem splatit za 30 let (Monson, 2011, s. 30). Projekt TAZARA byl naplánován na sedm let (1970–1977). Jeho dokončení úspěšně nastalo o dva roky dříve, tedy v roce 1975 (Monson, 2005, s. 2).

Je pozoruhodné, že se tento projekt, v době politické nestability zřejmé jak v Číně, tak v revolučních tendencích napříč Afrikou, stal natolik úspěšným. Projekt TAZARA je jedním z příkladů, kdy se čínská pracovitost a vytrvalost staly inspirací pro africké příjemce (Alden, 2007, s. 73). Ideologie čínského rychlého rozvoje byla pro Tanzanii a Zambii povzbuzující (Monson, 2011, s. 149). I na těchto základech stála v nejisté době Kulturní revoluce spolupráce ČLR a dvou afrických zemí.

¹² Mezi lety 1961–1964 Tanganika – nový samostatný africký stát, od roku 1964 spojením Tanganiky a ostrova Zanzibaru vznikla Tanzanie (Kimambo, Maddox, & Nyanto, 2017, s. 171–175).

¹³ Možnost odmítl i Sovětský svaz (z důvodu projektu Asuánské přehrady na Suezú) (Ogunsanwo, 1974, s. 205) nebo třeba Německo (Brautigam, 2009, s. 40).

2. Svět se mění: proměny ve spolupráci ČLR a zemí Afriky od 70. let

Kulturní revoluce otřásla celou Čínou i její zahraniční politikou a pokračovala až do poloviny 70. let. Do další dekády se propsala i prohlubující se sovětsko-čínská roztržka. V této době se objevuje oboustranné oteplení vztahů Spojených států amerických (USA) a ČLR. V červnu 1971 zrušil americký prezident Richard Nixon 20 let staré obchodní embargo vůči Číně, v červenci Čínu tajně navštívil ministr zahraničí USA Henry Kissinger a o rok později i prezident Nixon, což dalo záležitosti oficiální rozměr (Keylor, 2001, s. 377–380). To vše začalo mistrovstvím světa ve stolním tenise v japonské Nagoji, které politice přineslo název „ping-pongová diplomacie“. Smířlivější americké kroky vůči Číně signalizovaly americkým spojencům v Africe, že podpora Taiwanu ze strany USA slábne (Shinn, 2019, s. 66). Africké státy tím začaly být vnímavější k pragmatické politice ČLR a jejím nabídkám (Ogunsanwo, 1974, s. 253).

ČLR v této době celkově aplikovala v Africe odlišnou politiku od dřívější ideologicky zastřené, zvláště pak v ukončení podpory revolučních hnutí, která se snažila svrhnout zavedené africké režimy. Čína raději spolupracovala s africkými vládami bez ohledu na politickou ideologii, což je politika, kterou si zachovává dodnes (Shinn, 2019, s. 67).

V roce 1974 byla Deng Xiaopingem v projevu před Valným shromážděním OSN oficiálně představena teorie tří světů¹⁴. Deng prohlásil, že ČLR patří do třetí zóny, tento pohled na řád světa si v zahraniční politice Peking zachoval i nadále (Yee, 1983, s. 2–3). Důležitým bodem teorie bylo, že postavení USA a SSSR napomáhá jejich imperialismu a ostatní státy by měly razit proti hegemonismu těchto velmocí vzájemným propojením a spoluprací (Bakešová, 2003, s. 112).

Na konci Maovy éry v roce 1975 proběhla národní konference o zahraniční pomoci, která označila hospodářskou kapacitu Číny jako omezenou (například kvůli výdajům na vietnamskou válku) a navrhla dodržování podepsaných a kontrolu výše nových dohod (Brautigam, 2009,

¹⁴ Teorie tří světů původně formulovaná Mao Zedongem v 60. letech znamenala rozdělení světa do tří zón. Deng uvedl, že existují tři světy, které jsou propojené, ale přitom si odporují: prvním světem je USA a SSSR, zatímco třetí svět tvoří rozvojové země Latinské Ameriky, Asie a Afriky a někde mezi nimi leží druhý svět (Shinn & Eisenman, 2012, s. 42).

s. 41). Úroveň hospodářské pomoci v Africe ze strany ČLR poklesla a nezvýšila se ani s příchodem Maova nástupce Hua Guofenga¹⁵.

Rok 1976 se stal pro ČLR významným a přinesl mnoho změn, které znamenaly pro vnitřní i vnější vývoj Číny nový směr, který zásadně ovlivnil zahraniční politiku v Africe. Smrt Zhou Enlaie, velké zemětřesení v provincii Hebei, smrt Mao Zedonga a srážení Gangu čtyř¹⁶ předznamenaly mnohé.

2.1 Čas změn: Deng Xiaoping

Svržením Gangu čtyř se de facto dostal do vedení Deng Xiaoping. Oficiálně se však navrátil až v roce 1978. Jeho politika otevírání Číny světu změnila i povahu čínské spolupráce s africkými zeměmi. Zaměřil se na hospodářství ČLR a prosazoval čtyři modernizace v oblastech zemědělství, průmyslu, vědy a techniky a obrany (Fairbank, 1998, s. 663–664). Neschopnost Afriky otevřít se světovému trhu nezapadala do nové čínské politiky (Taylor, 1998, s. 443). I když byla zahraniční politika pro ČLR důležitá, zaměřovala se na vazby ekonomicky výhodné, proto se stala Afrika, a předně pomoc do Afriky, méně atraktivní (Taylor, 1998, s. 444). Spolupráce nevymizela úplně, a i přesto že se vztahy s Afrikou omezily, proběhla ze strany Číny zahraniční cesta, která potvrdila čínskou angažovanost na kontinentě.

2.1.1 Pomoc se mění ve spolupráci – 80. léta a čtyři zásady spolupráce

Cesta premiéra Zhao Ziyanga proběhla mezi prosincem 1982 a lednem 1983. Zhao představil čtyři zásady spolupráce, které o téměř 20 let později navázaly na osm principů Zhou Enlaie. Rozdíl mezi nimi tkvěl v několika aspektech.

Prvním bylo rozhodnutí, že ČLR již nebude vystupovat proti africkým zemím, které spolupracují se SSSR (Yu, 1988, s. 857). Africké země si již nemusely vybírat.

Další bod vycházel přímo ze čtyř zásad. Čtyři zásady spolupráce zahrnovaly rovnost a vzájemný prospěch; společný rozvoj a soběstačnost; praktické výsledky a rozmanitost spolupráce (Yan, 1988, s. 4). Zásadní odlišností od osmi principů byl odklon od závazků

¹⁵ Hua Guofeng (1921–2008) byl nástupcem Mao Zedonga. Byl nevýznamným funkcionářem až do roku 1973, kdy byl povýšen na místopředsedu státní rady a ministra veřejné bezpečnosti. V roce 1976 po smrti Maa nastoupil na jeho místo, prý na přání samotného Maa. Jeho nevýraznost byla pro funkci předností (Bakešová, 2003, s. 102–111).

¹⁶ Gang čtyř – uskupení Maovy ženy Jiang Qing a tří mužů (Yao Wenyuan, Zhang Chunqiao, Wang Hongwen) vzniklé v Šanghaji. Po jeho smrti se jeho prostřednictvím snažila Jiang Qing dostat k moci. Zatčení Gangu čtyř znamenalo konec Kulturní revoluce.

pomoci směrem ke společným projektům, kde měla přispět Čína i africký příjemce. Projekty jako TAZARA by již nedostaly prostor (Yu, 1988, s. 858).

2.2 Afrika v ekonomické tísní a blízkost během čínské politické krize

Na africké straně nastala v 80. letech kritická situace v podobě hospodářské krize. Především subsaharská Afrika zažila tzv. „ztracené desetiletí“ (lost decade), což se promítlo nejen v zemědělství, ale také v průmyslu a vedlo k poklesu životní úrovně včetně hladomoru (Adjei, Kyei, & Afriyie, 2014, s. 42). Tato krize vyvolala vzestup humanitární pomoci. I Čínu přiměl africký hladomor svoji charitativní podporu zvýšit. Ve stejném roce, kdy proběhl na Západě světoznámý koncert Live Aid (1985), poslal Čínský červený kříž do Afriky asi pět milionů dolarů (Brautigam, 2009, s. 66–67).

Přelom 80. a 90. let znamenal v Evropě rozpad východního bloku a vlnu demokratizace. Čínou se nesly podobné snahy. Volání po politických reformách však bylo 4. června 1989 tvrdě potlačeno. Nepodařené pokusy o demokratizaci v Číně stihla pozornost západních médií. Západ byl šokován a otevřela se lidskoprávní otázka, jež se stala součástí politických i ekonomických vazeb (Trzcionka, 2008, s. 85). Země třetího světa reagovaly odlišně. Ukázal se zásadní rozdíl pojetí lidských práv ČLR a afrických zemí proti západnímu.

Na rozdíl od západního vnímání lidských práv ve smyslu osobních svobod a politické účasti, je ČLR a mnoho afrických lídrů vnímá hlavně z hlediska hospodářského vývoje (Taylor, 1998, s. 448). Jasně je vystihuje pozdější výrok ministra zahraničí Li Zhaoxinga, že lidská práva znamenají přežití a rozvoj (Hanauer & Morris, 2014, s. 23). Pragmatická reakce podpory některých afrických vlád v červnu 1989 přinesla Číně uvědomění – rozvojový svět je jí ideologicky bližší a je čas se na něj znova více orientovat (Taylor, 1998, s. 447).

2.3 Diplomatický a ekonomický rozvoj vztahů: přechod z 90. let do nového tisíciletí

V 90. letech ČLR dokázala, že si politické podpory Afriky cení. V období vlády prezidenta Jiang Zemina se spolupráce s kontinentem výrazně zvýšila, a to jak na diplomatické úrovni, tak na ekonomické. Od návštěvy ministra zahraničí Qian Qichena v roce 1991, se každoročně jeho nástupce vydá na zahraniční cestu nejprve do Afriky (Shinn, 2019, s. 71).

V oblasti hospodářských vazeb se jako zásadní projevil posun ČLR na importéra ropy, africké energetické zdroje totiž otevřely Číně snadnější cestu (Grimm, 2014, s. 996). Na konci století pak navrhl prezident Jiang Zemin vytvoření Fóra o čínsko-africké spolupráci (FOCAC).

Toto fórum bylo úspěšně zahájeno v říjnu 2000 v Pekingu (FOCAC, 2004). Cílem FOCAC bylo vytvoření nového politicko-hospodářského pořádku a posílení čínsko-afrického partnerství (Cisse, 2012, s. 1). První zasedání stanovilo například plán o navýšení rozvojové pomoci či odpuštění afrických dluhů (Cisse, 2012, s. 1). Na dalších setkáních byly zahrnuty oblasti jako cestovní ruch, rozvoj infrastruktury, zemědělství či potravinové bezpečnosti (Cisse, 2012, s. 1–2).

Ve stejném období byla zavedena nová politika Jiang Zemina nazývaná „Go Out“ nebo také „Going Global Strategy“ (čínsky: 走出去) (Armony & Strauss, 2012, s. 1). Politika měla souvislost s přijetím ČLR do Světové obchodní organizace v roce 2001 (Li, 2009, s. 31–35). Cílila na hledání nových trhů mimo Čínu. Šlo o povzbuzení čínských společností k zahraničním investicím, což mělo pomoci vnitřní revitalizaci ČLR (Hellström, 2009, s. 8).

Politika Go Out společně se založením FOCAC pomohla k oživení spolupráce Jih-Jih (South-South cooperation – SSC). Jako milník SSC se označuje Bandungská konference (Gray & Gills, 2016, s. 557). Oficiálním spuštěním bylo zřízení Speciálního sektoru pro technickou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi¹⁷ v rámci Rozvojového programu OSN na konci 70. let¹⁸ (Asante, 2018, s. 261). ČLR o spolupráci často hovořila, ale praktické oživení SSC mezi Afrikou a Čínou se ukázalo až v 90. letech, více však po roce 2000 (Taylor, 1998, s. 444–445).

2.3.1 Nové tisíciletí: silnější ekonomické vazby i rostoucí role bezpečnosti

Jako příklad posílení SSC lze uvést vznik čínských speciálních ekonomických zón (SEZ) v Africe. V roce 2006 jich bylo na třetí konferenci FOCAC určeno pět: v Egyptě, Etiopii, Mauriciu, Nigérii a Zambii (Cisse, 2012, s. 2). Kromě těchto byly přidány i menší SEZ v dalších zemích (UNDP, 2016, s. 13). Celkově jsou SEZ prostředkem umožňujícím přesunutí čínských výrobních operací do Afriky, a to především v pracovně náročných odvětvích jako textilní či kožedělný průmysl (Hanauer & Morris, 2014, s. 39).

Dále byla v lednu 2006 Čínou oficiálně zveřejněna tzv. „Bílá kniha“ („White paper on Africa“), která měla představit dlouhodobou politiku Číny vůči kontinentu (Hellström, 2009, s. 8). Obsahovala i pět zásad, které vycházely z již existujících principů, avšak důležitá pasáž se týkala úkolu zajištění míru a bezpečnosti v rámci OSN (Shinn, 2019, s. 74). Zásady si

¹⁷ Special Unit for Technical Cooperation among Developing Countries

¹⁸ V roce 2004 byl přejmenován na Speciální sektor pro spolupráci Jih-Jih (Special Unit for South-South cooperation).

zachovaly část o vzájemném nevměšování, která je, i přes zaměření se na bezpečnost, stále základní oporou vztahů.

V bezpečnostní oblasti se ČLR v Africe dokázala přiblížit spolupráci se Západem v souladu s pravidly mezinárodního systému (Murphy, 2022, s. 218). Začala se zapojovat do mírových operací OSN. V rámci Rady bezpečnosti posílá nejvíce jednotek do těchto misí v Africe (Alden, 2007, s. 26).

V rámci SSC byl vyhlášen v roce 2007 po summitu FOCAC (2006) Čínsko-africký rozvojový fond (Chinese-African Development Fund – CADF). CADF se stal strategií ČLR jak směřovat investice do Afriky tak, aby více podporovaly rozvoj afrického průmyslu (Hanauer & Morris, 2014, s. 39). Jeho cílem je investovat do rozvoje čínských i afrických firem a projektů v Africe (Taylor, 2019b, s. 109).

Do roku 2012 vládla v Číně Hu Jintaova snaha nevybočovat s poměrně předvídatelnou politikou bez skandálů (Bakešová, Kučera, & Lavička, 2019, s. 275–276). Rok 2012 přinesl stranický chaos a do čela se dostala nová tvář a éra čínského vládnutí: Xi Jinping (Bakešová, Kučera, & Lavička, 2019, s. 286–287).

2.4 Xi Jinping a Nová hedvábná stezka

Přechod od konsenzuálního vedení prezidenta Hu Jintaa k osobitému a populistickému Xi Jinpingovi znamenal změny ve vnitřním i zahraničně-politickém systému ČLR. Zahraniční politika prezidenta Xi prokazuje větší asertivitu a sebejistotu při prezentaci čínského pojetí správy věcí veřejných (Taylor, 2019a, s. 1–2).

Pro čínsko-africké vztahy je nejvýznamnější ambiciózní projekt Nové hedvábné stezky (anglicky: Belt and Road Initiative – BRI). Nová hedvábná stezka¹⁹ byla představena Xi Jinpingem v září 2013 v Kazachstánu s plánem dvou forem: pozemní a mořské (Bakešová, Kučera, & Lavička, 2019, s. 302–304). Motivací projektu byla nejen snaha o propojení a spolupráci zemí prostřednictvím rozvoje infrastruktury a průmyslu, ale i potřeba Číny využít a investovat svou nadbytečnou průmyslovou kapacitu v zahraničí (Lindley, 2022). BRI má za cíl vytvářet spojení – dopravní i obchodní. Afrika je do projektu začleněna také. Čína však zahrnuje i některé infrastrukturní projekty, které začaly již před vznikem BRI (Shinn, 2019, s. 77).

¹⁹ též Pás a stezka

Africký kontinent se setkává s řadou pozitivních i negativních důsledků této iniciativy. Posílení a budování africké infrastruktury skrze BRI přináší klady do mnoha oblastí jako například: zjednodušení obchodních cest (uvnitř kontinentu i mezinárodně), přístupu k moři, průmyslu nebo zvýšení bezpečnosti (zejména obchodní). Na druhou stranu vyvolává obavy, zda pouze neumožňuje Číně snazší dostupnost k nerostným zdrojům (Githaiga, Burimaso, Wang, & Ahmed, 2019, s. 129). Mezi rizika projektů BRI patří netransparentnost financování projektů (a s tím spojená korupce), diskutabilní pracovní podmínky (odměny, praktiky) nebo nedostatečné zhodnocení přínosu projektů (vedoucí k nemožnosti splatit půjčku) (Githaiga, Burimaso, Wang, & Ahmed, 2019, s. 130–140).

3. Vztahy ČLR a Keni

3.1 Úvod do vztahů ČLR–Keňa

Oficiální vztahy Keni a Číny existují od keňského vyhlášení samostatnosti v roce 1963 (Onjala, 2008, s. 4). Keňa je považována za bránu do regionu východní Afriky (Farooq, Yuan, Zhu, & Feroze, 2018, s. 408). I proto ČLR navázala kontakty již před keňskou nezávislostí, a to konkrétně s politikem Ogingem Odingou (Shinn & Eisenman, 2012, s. 266). Prezidentem se však stal Jomo Kenyatta, který Odingu považoval za vedení ohrožujícího a konexe na ČLR riskantní, tudíž se chtěl orientovat spíše na Západ (Shinn & Eisenman, 2012, s. 266). Keňská vláda byla rozdělena na levé a pravé křídlo, rozdílně se přiklánějící k Východu a Západu (Wekesa, 2013). Tento vnitřní rozkol vygradoval v době čínské Kulturní revoluce. Tehdy došlo k incidentu, kdy čínská strana nařkla keňské ministry z hanobení ČLR a odplatou byla rozbita okna na keňském velvyslanectví v Pekingu (Chege, 2008, s. 21–22). Keňská strana předala nótu, jež zůstala bez odezvy, a tak byli na obou stranách v roce 1967 odvoláni velvyslanci a diplomacie zůstala zamrzlá (Chege, 2008, s. 22). Její oživení nastalo až s oficiální návštěvou v Pekingu novým keňským prezidentem Danielem arap Moiem v roce 1980 (Onjala, 2008, s. 5).

Čínsko-keňské vztahy byly od začátku orientovány na obchod. Změny v Číně v 80. letech, společně s nástupem nového prezidenta Moie, usnadnily upuštění od politicky motivované nespolupráce a připravily cestu dalšímu hospodářskému rozvoji. Návštěva do Pekingu v roce 1980 vedla k podepsání dvou smluv, z nichž jedna, o hospodářské a technické spolupráci, zahrnovala velký projekt výstavby sportovního komplexu na okraji Nairobi, kde se měly později uskutečnit Africké hry (Sun, 2023, s. 137). Projekt byl jedním z příkladů čínské finanční podpory Keni, která na výstavbu částečně poskytla bezúročnou půjčku (Chege, 2008, s. 23).

Cesta Zhao Ziyanga do Afriky na přelomu let 1982 a 1983 přinesla, jak bylo zmíněno v minulé kapitole, odklon od čínských projektů pomoci k oboustranným projektům. Tento nový postoj ČLR se shodoval s tehdejšími stanovisky keňské vlády o budování bilaterální spolupráce s ohledem na praktický prospěch obou zemí (Sun, 2023, s. 141).

Import z ČLR do Afriky významně vzrostl od roku 1993 z důvodu keňské ekonomické liberalizace a čínské schopnosti nabídnout keňskému trhu zboží za nižší ceny (Chege, 2008, s. 25). Prezident Moi připravil svému nástupci ideální půdu pro pokračování v dobrých obchodních vztazích. Na druhou stranu jeho vláda nevyunikala v demokratizaci nebo ve zlepšení

lidských práv, tato skutečnost však nebránila tehdejšímu hospodářskému spojení s Čínou (Chege, 2008, s. 25).

Vztahy zemí se ještě více prohloubily s příchodem méně autoritářského prezidenta Mwai Kibakiho. Pokračoval v udržování vztahů, což bylo vzájemně potvrzeno státní návštěvou v roce 2005 (Shinn & Eisenman, 2012, s. 267). Kibakiho vláda prosadila politiku obracení se na Východ („Look East Policy“), která představovala alternativu k Západním konexím a více prohloubila vazbu na ČLR (Mulinge, 2012). V roce 2005 byl otevřen první Konfuciovův institut v Nairobi, který o rok později navštívil prezident Hu Jintao (UoN, 2005). O tři roky později vznikla pod vedením Kibakiho nová iniciativa „Kenya Vision 2030“. Jejím plánem je rozvoj konkurenceschopnosti země, kvality života v oblastech příjmů, příležitostí, bezpečnosti a životního prostředí (Kenya Vision 2030, 2009).

Vláda Kibakiho zmírnila chudobu a oživila hospodářství. Mezi lety 2003–2013 stoupl obchod mezi Čínou a Keňou každoročně o 30 % (Cheeseman, Kanyinga, & Lynch, 2020, s. 607). Skladba obchodu Keni a ČLR byla v průběhu let proměnlivá. Mezi 60. a 80. lety přicházelo do Keni z ČLR hlavně textilní a spotřební zboží a z Keni do ČLR zemědělské produkty (Chege, 2008, s. 27). Později, s příchodem nového století, se snížil export keňských potravin, a naopak přibyl vývoz surového materiálu a v dovozu se dostala do popředí strojní a transportní zařízení (Onjala, 2008, s. 27–31).

Při volbách v roce 2007 soupeřil prezident Mwai Kibaki s protivníkem Railem Odingou. Tehdy volby vyhrál Kibaki, jeho protivník Raila Odinga jej ale obvinil z manipulace voleb a následovala etnicko-politická krize, při níž zemřelo přes 1400 lidí (Brownsell, 2013). Uhuru Kenyatta, který Kibakiho podporoval, a dalších pět vysokých keňských politických představitelů, včetně současného prezidenta Williama Ruta, bylo Mezinárodním trestním tribunálem obviněno ze zločinů proti lidskosti na základě organizace a financování násilných akcí a vyhnání na 600 000 lidí z jejich domovů (The Guardian, 2013). Při dalších volbách v roce 2013, které vyhrál právě Uhuru Kenyatta, tedy Západ tento výsledek nevítal, zatímco Čína Kenyattovi gratulovala k úspěchu (Cheeseman, Kanyinga, & Lynch, 2020, s. 607). Uhuru Kenyatta, syn prvního prezidenta, se tak na rozdíl od svého otce orientoval na vřelé přátelství s Čínou. V roce 2013 podepsal s Xi Jinpingem dohodu v hodnotě pěti miliard amerických dolarů (Macharia, 2013). O rok později se v rámci návštěvy premiéra ČLR Li Keqianganga podepsalo dalších 17 miliardových dohod (Lumumba-Kasongo, 2019, s. 271). Za jeho vlády byl započat a dokončen projekt železniční trati Mombasa–Nairobi (Standard Gauge Railway – SGR) (Wissenbach & Wang, 2017, s. 13).

Současný prezident Keni William Ruto se dostal do úřadu v roce 2022 a jakožto bývalý viceprezident ve vládě Kenyatty, pokračoval v blízké politice vůči Číně. V říjnu 2023 se účastnil návštěvy ČLR za účelem oslavy 10. výročí BRI (Africanews, 2023). V rámci této cesty požádal Ruto o více času na splátky dluhu stejně jako o půjčku ve výši jedné miliardy dolarů (Africanews, 2023). V prosinci 2023 země oslavily 60 let vzájemné spolupráce.

3.2 Zapojení Keni do projektu Nové hedvábné stezky

Keňské zapojení do Nové hedvábné stezky rozšířilo oběma zemím sféru partnerství o další konstrukční projekty, ať už v rámci mořské nebo pozemní formy. Oficiálně se Keňa k BRI připojila v roce 2017 za prezidentství Uhuru Kenyatty (Nedopil, 2023). Nová hedvábná stezka je v souladu s keňskou politikou obracení se na Východ i s Kenya Vision 2030, kterým BRI přispívá k plnění stanovených cílů (Rarieya & de Vicente, 2024). ČLR v souvislosti s projekty BRI ve východní Africe oživila vzpomínku na staré obchodní přátelství, referující na cesty admirála Zheng He do této oblasti v 15. století, které bylo dle čínských politických představitelů na rozdíl od koloniálních vykořisťovatelů mírové, a přineslo oběma stranám výhody (Sun, 2023, s. 169–170).

Jedním z největších přínosů BRI pro Keňu je zlepšení infrastruktury, nejvýznamnější jsou železniční trať Mombasa–Nairobi a rozšíření přístavu Mombasa (Githaiga, Burimaso, Wang, & Ahmed, 2019, s. 121). Kromě infrastruktury je to též zemědělský sektor, v rámci Kenya Vision neopomínaný bod, kde BRI pozdvihla úroveň technologií i znalostí, což odvětví modernizuje a zdokonaluje potravinovou bezpečnost (Rarieya & de Vicente, 2024). Byť je Čína, obzvláště západními médii, obviňována ze zabírání a využívání zemědělské půdy prostřednictvím BRI pouze pro své účely, reálná čísla dokazují, že jí ČLR zatím zaujímá poměrně malé množství, což se však časem může změnit (Brautigam, 2015, s. 8).

Standard Gauge Railway spojila hlavní město Nairobi s přístavem Mombasa, čímž urychlila a zefektivnila možnosti cesty osobních pasažérů stejně jako přepravy zboží (Rarieya & de Vicente, 2024). Ačkoliv je projekt úspěšný, turistický oblíbený a přepraví velké množství cestujících, objevily se, zejména ze strany Keňanů, obavy ohledně financování, zadlužení Keni, zaměstnanosti a dopadu na životní prostředí (Wissenbach & Wang, 2017, s. 4). V neposlední řadě patří k problematickým tématům rasismus z čínské strany a oboustranně rostoucí xenofobie (Rarieya & de Vicente, 2024).

Přístav v Mombase je klíčovým místem, skrze které Keňa může zprostředkovávat vstup a výstup výrobků mířených do nebo z východní a střední Afriky – respektive do Evropy nebo

Asie (Farooq, Yuan, Zhu, & Feroze, 2018, s. 412). Kromě rekonstrukce přístavu v Mombase vznikl projekt, jenž tuto myšlenku rozšířil. Jde o plán koridoru zvaného „Lamu Port and Lamu-Southern Sudan-Ethiopia Transport Corridor“ (LAPSSET), vedoucí z přístavu Lamu přes Keňu do Jižního Súdánu a Etiopie skrze ropovod, dálnice a železnice (Browne, 2015, s. 5). Jeho původní rozsah je však značně omezen problémem financování, politickou situací v Jižním Súdánu a na severu Keni, poklesem světových cen ropy a nedůvěrou veřejnosti v jeho opodstatnění (Browne, 2015, s. 6). Dnes je rozporuplné, zda bude projekt vzhledem k překážkám zdárně dokončen (Kitimo, 2022). Návrh projektu LAPSSET vytvořil mezi státy v regionu spolupráci, ale oživil také jejich rozpory (Otele, 2020)²⁰.

²⁰ Touto problematikou se hlouběji zabývá Otele (2020) a částečně ji probírá Browne (2015, s. 27; s. 42–45; s. 74–77).

4. Praktická část

Praktická část se zabývá analýzou mediálních článků a jejím vyhodnocením u dvou keňských deníků Nation a The Star. Srovnává keňský mediální diskurz se západním a čínským, který je zohledněn na základě již existující literatury. Odpovídá na výzkumnou otázku *Jak je vnímána Čína v Keni a jaká témata dominují v keňském mediálním prostoru?* Současně posuzuje spojitosti mezi mediálním prostředím a veřejným míněním v Keni na základě zpracovaného výzkumu *Sinophone Borderlands African and Latin American Survey* z roku 2022 (Turcsányi, Kironksa, Iocovozzi, & Gries, 2022). Celkově je zpracováno 434 článků z obou deníků²¹.

4.1 Západní a čínský mediální diskurz

Ze současných studií zabývajících se západním mediálním obrazem ČLR a jejích politik v Africe je patrné, že ji vykreslují spíše negativně. Naopak v čínském zpravodajském prostoru se k tématu téměř vůbec neobjevují negativní postoje.

Napříč západními médii se jisté negativní narativy opakují. Některé zdroje je dokonce označují jako mýty (Calabrese, Karkare, Grimm, & Medinilla, 2020, s. 2–4). Častým a opakujícím se narativem je vnímání jakékoliv politiky ČLR v Africe jako geopolitické strategie, která ohrožuje západní možnosti v oblasti ekonomiky nebo politiky (Zhao, Zheng, & Melo, 2019, s. 7). Takovým omezením politických možností Západu se myslí záležitost popisovaná vícero médii a to, že Čína svojí činností podkopává jeho snahy o demokratizaci a narušuje tamní dobrou správu věcí veřejných, kterou Západ zaštiťuje. Tím západní média zasazují africké země do pozice bezmocných aktérů, kteří nad sebou potřebují další země (Fowdy, 2020). Role samotné Afriky a její vliv na situaci bývají v západních médiích často zastíněny (Calabrese, Karkare, Grimm, & Medinilla, 2020, s. 4). Na druhou stranu, někteří autoři sledují například první léta západních reakcí na čínskou BRI jako neutrální a pozitivní, jelikož na ni Západ neměl vlastní ucelený pohled, což se ale začalo měnit od roku 2017 (Turcsanyi & Kachlikova, 2020). Jiným opakujícím se narativem v neprospěch obrazu ČLR jsou její vykořisťovatelské tendence, zabírání půdy a nenasytnost po nerostných zdrojích. Na ověření pravdivosti některých z těchto tvrzení se zaměřil výzkum z institutu AidData, který ku příkladu vyvrací orientaci ČLR výhradně na země bohaté na nerostné suroviny (Parks, Tierney, Dreher, Fuchs, & Strange, 2015). Situaci v západních médiích ještě podnítl a zkomplikoval

²¹ Přístup k souborům s analyzovanými články je dostupný na následujícím odkaze: [Mediální analýza k BP Čína očima Afriky](#).

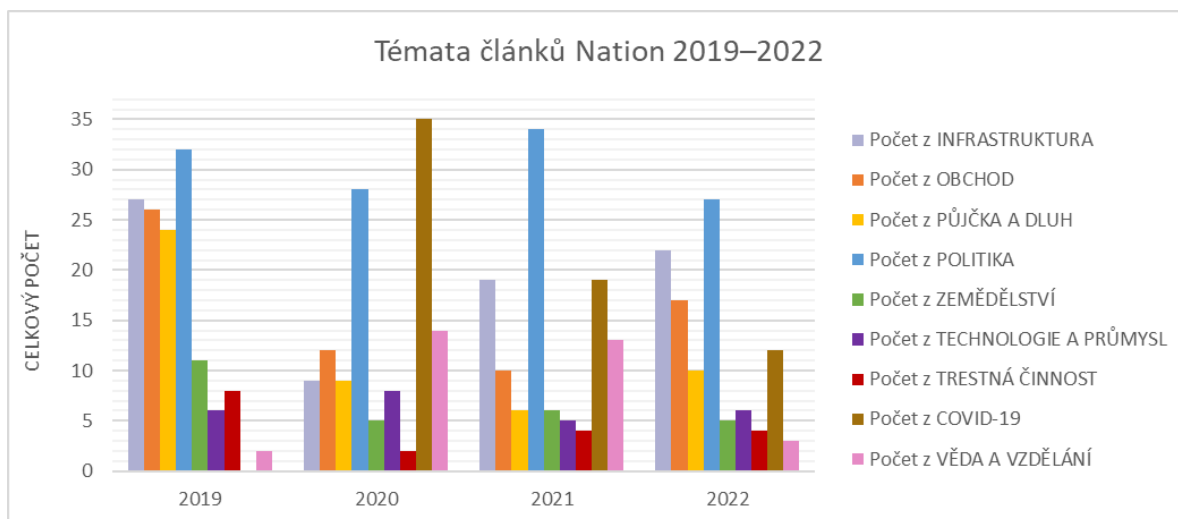
Covid-19. Pandemie přidala Číně nálepku původce a veškeré události spojené s virem byly, zejména americkými médii, nepříznivě komentovány (Jia & Lu, 2021). Americká média však nebyla jediná přinášející skeptický narativ spojený s ČLR a Covidem. Dělo se tak i v Austrálii (Sun, 2021) nebo například v Japonsku (Hayes, 2023) a dalších zemích po celém světě. Někteří autoři vyhodnocují celkový postoj západních médií vůči Číně jako a priori negativní (Nair, 2023).

Čínský mediální prostor své kroky v Africe sdílí pozitivně a ve velkém množství. Zahrnuje čtenáře příkladným postojem o výhodné spolupráci, výstavbě či investicích (Zhao, Zheng, & Mělo, 2019, s. 10). Obecně se snaží vyhnout jakýmkoliv ideologicky zatíženým slovům a konfrontacím s jinými zeměmi a používá obecné pojmy jako svět, spolupráce nebo win-win (Zhao, Zheng, & Melo, 2019, s. 12–13). Za téměř úplnou pozitivitou ve zpravodajství stojí argument státem kontrolovaných médií, které neumožňují jinou než oficiální rétoriku (Matanji, 2022, s. 1727). Čínská média na druhou stranu ve svých článcích referují negativně o USA (Zhang, 2013, s. 84). Tento vzájemný čínsko-americký mediální boj může být zapříčiněn obchodní válkou a celkovou rivalitou mezi USA a ČLR (Calabrese, Karkare, Grimm, & Medinilla, 2020, s. 2).

Čínský i západní diskurz o Africe je ovlivněn geopolitickými a ekonomickými faktory, proto se ve snaze o prezentování sebe samotného jako správného, oba aktéři vzájemně diskreditují. Čínská vláda se snaží skrze média aktivně prezentovat Čínu jako zodpovědného a spolehlivého partnera pro Afriku nehledě na problematické aspekty, za které je kritizována. Západ se zase vnímá odpovědný řídit situaci v Africe a považuje se za toho, kdo disponuje univerzální pravdou a morálkou (Fowdy, 2020). Jakým způsobem do těchto přístupů zapadá africký mediální prostor rozebírá následující výsledek analýzy.

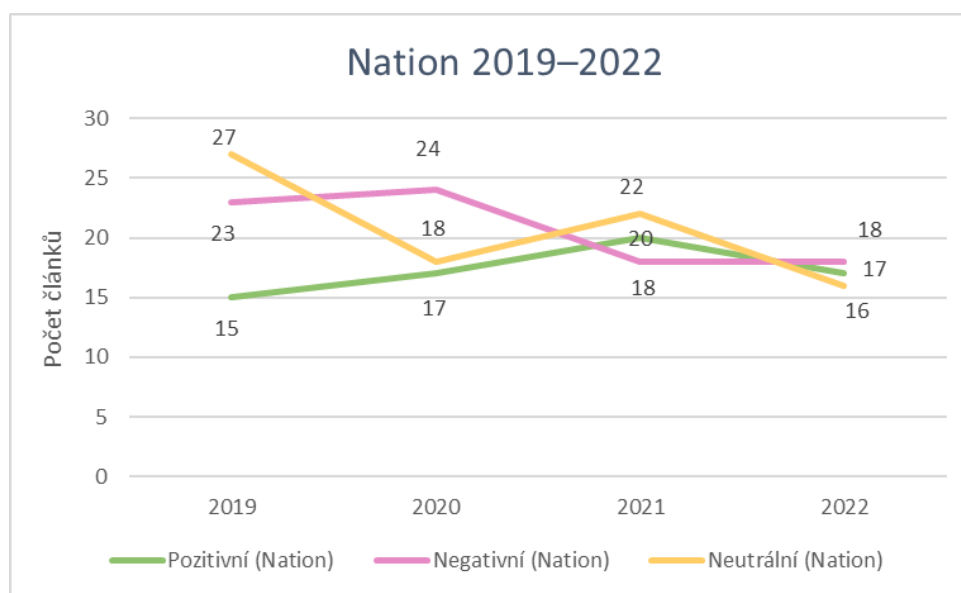
4.2 Analýza mediálních článků z deníku Nation

Data deníku Nation tvoří 234 článků. Nejčastějšími tématy napříč roky 2019–2022 jsou politika (121 článků) a infrastruktura (77 článků). Nejméně článků náleží pod kategorii trestná činnost (18 článků). Poměrně velké zastoupení má také Covid-19, který v roce 2020 pokryl 35 článků a za celé období 66. Náhlý pokles v tématech infrastruktura, obchod a půjčka a dluh v roce 2020 zapříčinil obrat v mediálním prostředí ve prospěch kategorie Covid-19. Jelikož se mnoho článků z kategorie Covid-19 dotýká také kategorie politika, má tato i v roce 2020, na rozdíl od zmiňovaných témat, stále poměrně vysoké zastoupení.

Graf 1: Zastoupení témat v období 2019–2022 v deníku Nation

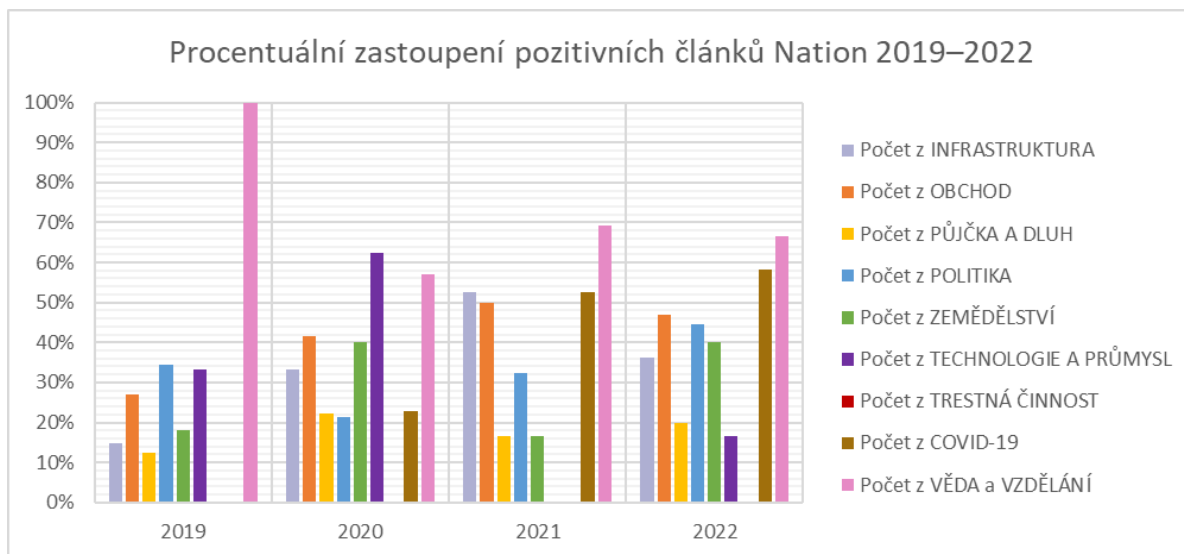
Deník Nation ve sledovaném období poskytoval poměrně vyvážený poměr negativních, neutrálních a pozitivních článků. Největší výkyv nastal mezi rokem 2019 a 2020 z důvodu rozmachu psaní o tématu Covid-19. Rozdíl mezi počtem pozitivních a negativních článků se však postupně zmírňoval.

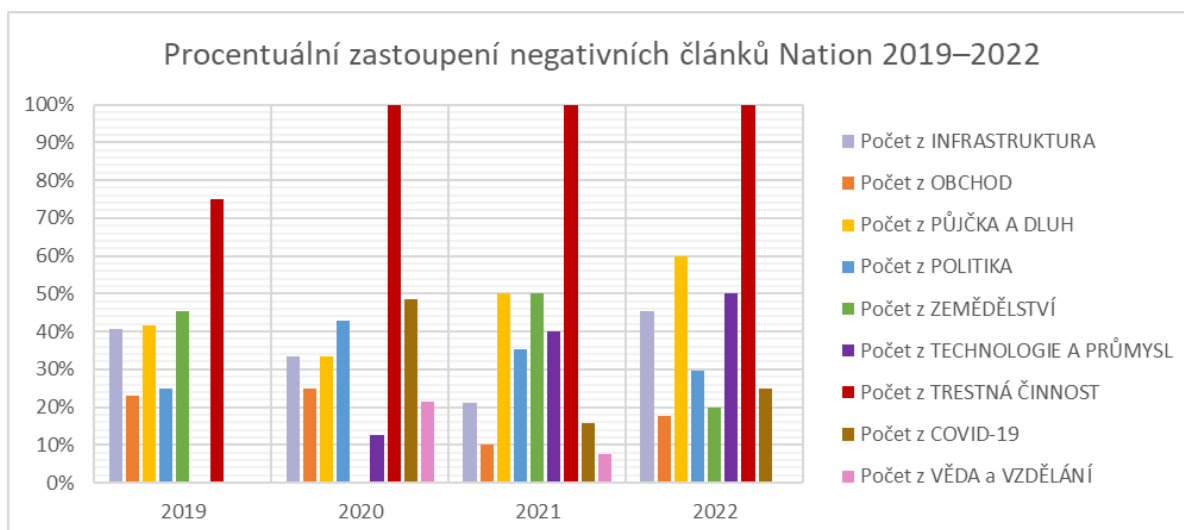
Graf 2: Články dle vyznění 2019–2022 Nation

Počet článků v kategoriích dle vyznění se rok od roku liší. Níže je na grafech 3, 4 a 5 zobrazeno procentuální zastoupení článků napříč kategoriemi za jednotlivé roky v pozitivním, neutrálním a negativním vyznění. Z grafů vyplývá, že nejpozitivnější kategorií v průběhu sledovaných let je věda a vzdělání. Naopak nejnegativnější je kategorie trestná činnost. Tato kategorie je přirozeně negativní, avšak její zahrnutí do analýzy je nezbytné, protože celkově pokrývá dost článků (hlavně v následujícím deníku The Star) a protože představuje jednu ze

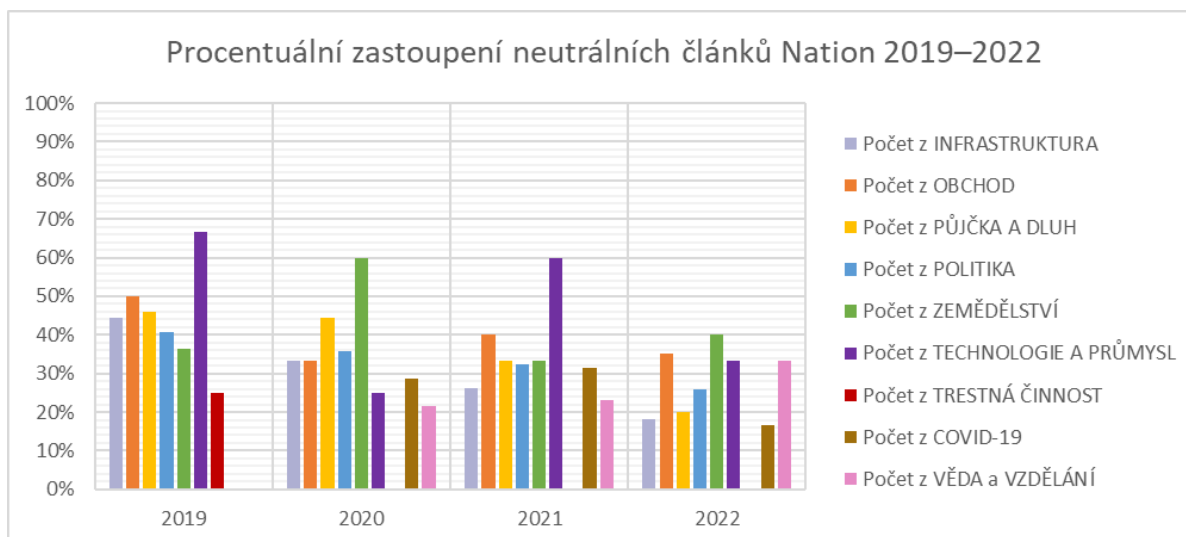
součástí keňského mediálního prostoru. Nejpočetnější téma politika je vcelku vyrovnané a za sledované období nemá výrazný výkyv. Podobně je na tom infrastruktura, která má pouze v roce 2021 vyšší počet pozitivních článků. Téma půjčka a dluh stojí na negativně-neutrálním pomezí, obchod zase na pozitivně-neutrálním. Zajímavý průběh je sledován v kategorii Covid-19, která v roce 2020 nejprve zahrnuje především negativní články, ale pak se postupně objevují i neutrální a pozitivní, a to ve vysokém počtu. Zemědělství společně s oblastí technologie a průmysl jsou spíše vyrovnané kategorie bez výrazného kolísání.

Graf 3: Procentuální zastoupení pozitivních článků Nation 2019–2022

Graf 4: Procentuální zastoupení negativních článků Nation 2019–2022

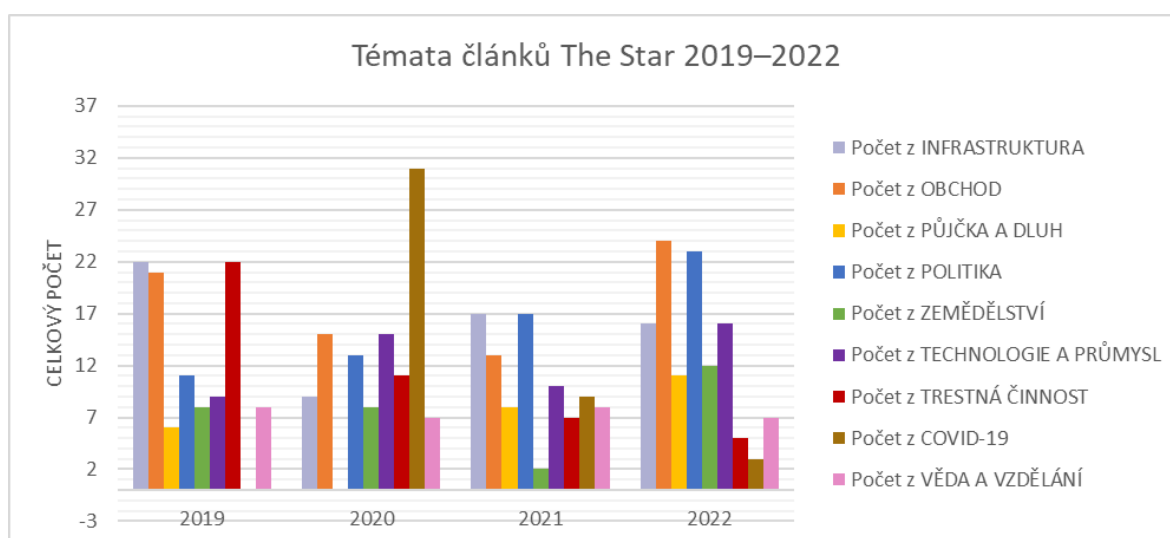

Graf 5: Procentuální zastoupení neutrálních článků Nation 2019–2022

V analýze je dále zřetelné, že někteří autoři publikují převážně ve stejném sentimentu. Z pozitivních článků jsou to autoři Peter Kagwanja (celkem 13 článků ze 16) a Adhere Cavince (26 ze 30) a z negativních Edwin Okoth (6 ze 6). Je tedy otázkou, zda lze tyto autory pokládat za objektivní a co je vede k tomuto sentimentu. Tato oblast by byla další možnou oblastí výzkumu, ale tato práce se jí vzhledem k omezenému prostoru nebude zabývat.

4.3 Analýza mediálních článků z deníku The Star

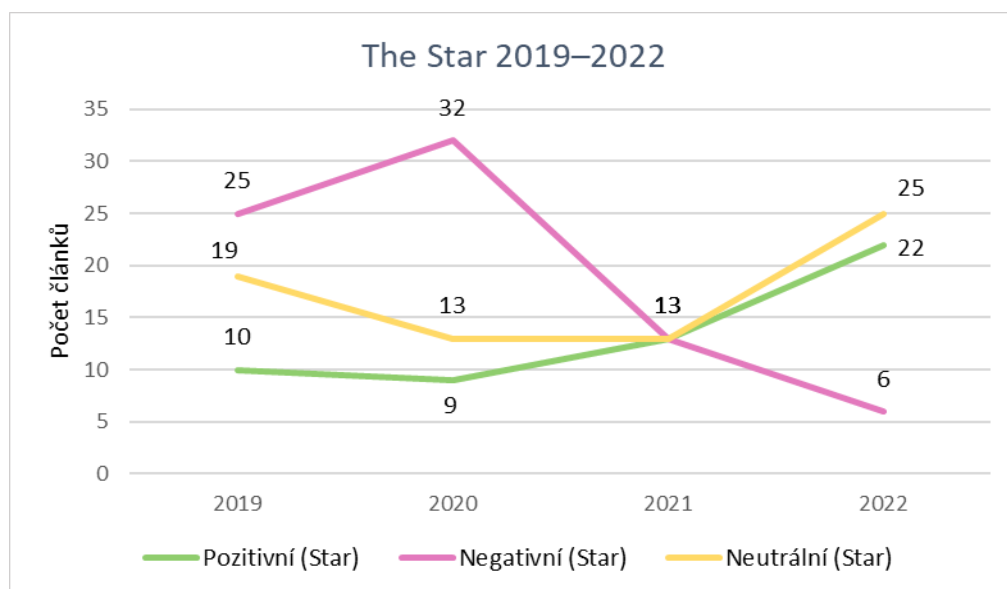
Celkový počet zanalyzovaných článků deníku The Star činí 200. Rozložení témat je vyrovnanější než v případě Nation. Nejpočetnějším tématem ve sledovaném období byl obchod, který se objevil mezi články 73×. Dále jsou to pak, podobně jako u deníku Nation, infrastruktura a politika. Nejméně článků spadalo pod kategorii půjčka a dluh s 25 články.

Graf 6: Zastoupení témat z období 2019–2022 v deníku The Star

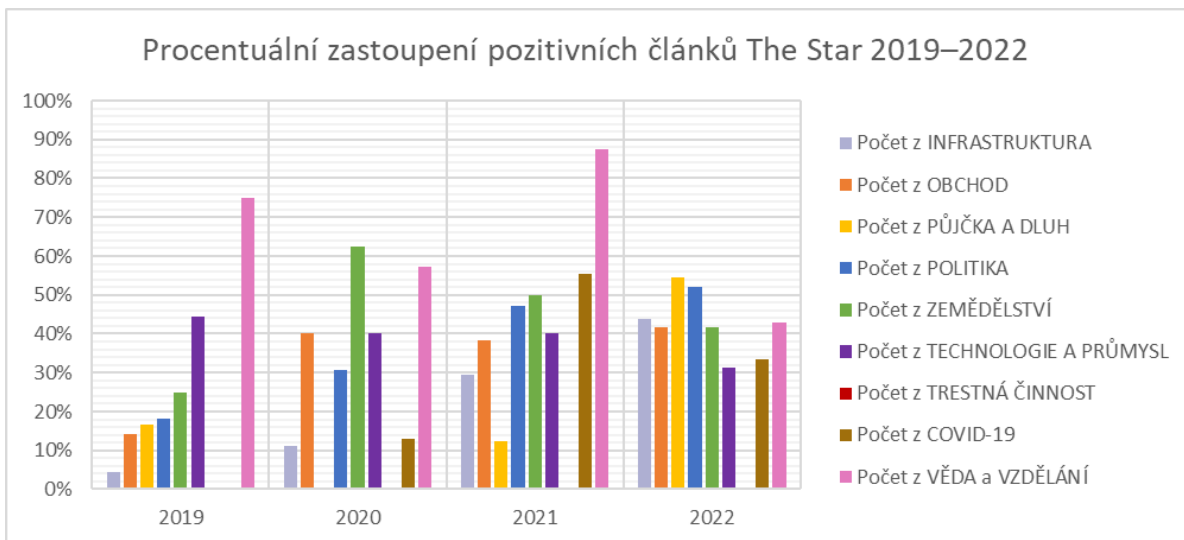
V roce 2020 opět nastává zřetelný výkyv zapříčiněný tématem Covid-19, jež zmenšilo prostor především tématu půjčka a dluh, které tak mělo nulové zastoupení. Snížil se také počet článků v tématech infrastruktura, obchod a trestná činnost.

Vývoj vyznění článků se v případě The Star vcelku měnil. Nárůst negativních článků mezi roky 2019 a 2020 zapříčinilo téma Covid-19, což je velmi podobná situace jako u deníku Nation. Největší výkyv nastal mezi rokem 2020 a 2021, kdy negativní články poklesly ze 32 na 13 a celkově se tím vyznění článků stalo rovnoměrným. Nárůst pozitivních a neutrálních článků 2021–2022 má možnou spojitost s ústupem obav z pandemie. Nicméně rapidní pokles negativních článků práce spíše připisuje vyšší otevřenosti vlastníka deníku The Star (Radio Africa Group) ke spolupráci s čínskými oficiálními úředníky v Keni, což přibližuje další podkapitola.

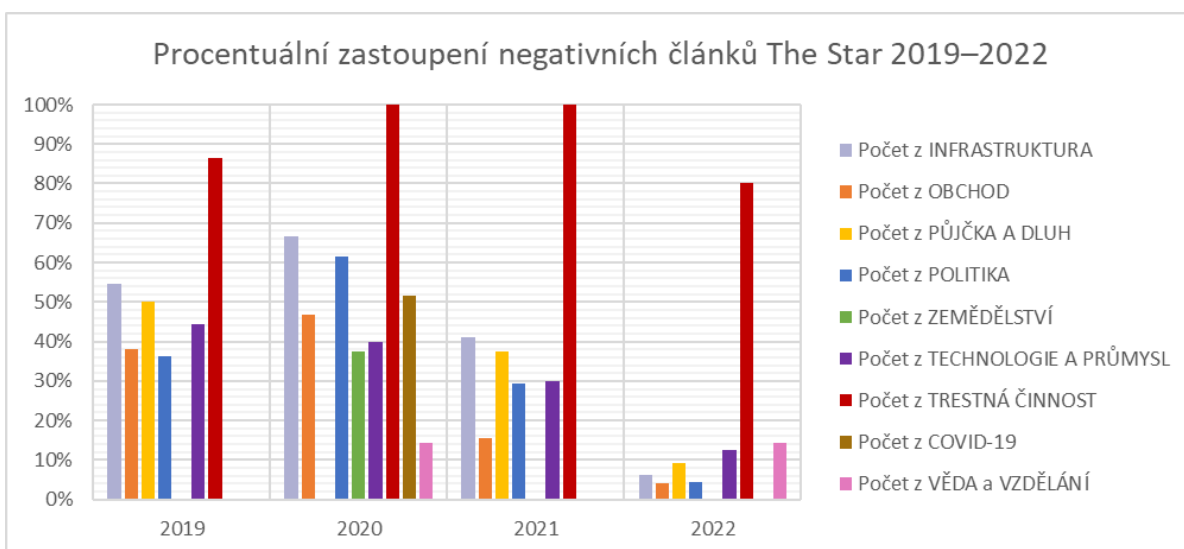

Graf 7: Články dle vyznění 2019–2022 The Star

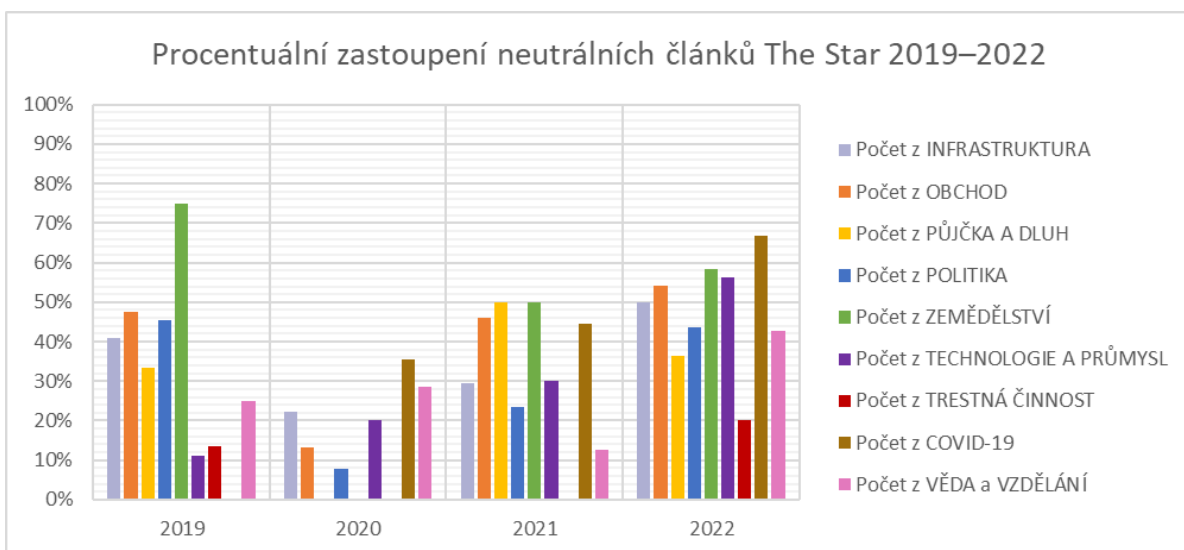
Pozitivní kategorií u článků The Star je věda a vzdělání, ryze negativní je kategorie trestná činnost. Téma politika je obsaženo podobně u všech tří vyznění, o trochu více má ale u vyznění pozitivního. Nejsledovanější oblast obchod leží na neutrálně-pozitivním rozhraní. Neutrálně-pozitivním bylo také téma zemědělství. Kategorie infrastruktura byla ve sledovaném období na pomezí negativních a neutrálních článků. Mezi všechny tři vyznění byly rovnoměrně rozvrstveny články z oblasti technologie a průmysl. Kategorie půjčka a dluh disponovala převážně neutrálními články, ale v průběhu let se u ní snižovala negativní tendence k pozitivní (viz následující grafy 8, 9 a 10).

Graf 8: Procentuální zastoupení pozitivních článků The Star 2019–2022

Graf 9: Procentuální zastoupení negativních článků The Star 2019–2022

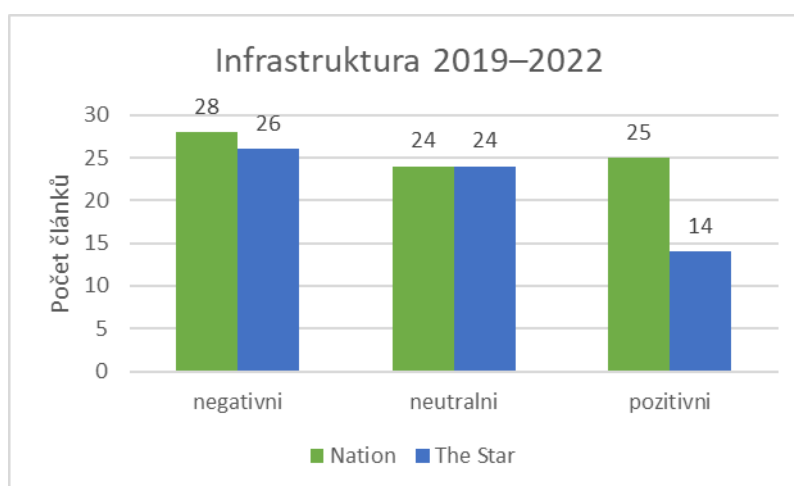

Graf 10: Procentuální zastoupení negativních článků The Star 2019–2022

4.4 Celkové srovnání analýz Nation a The Star

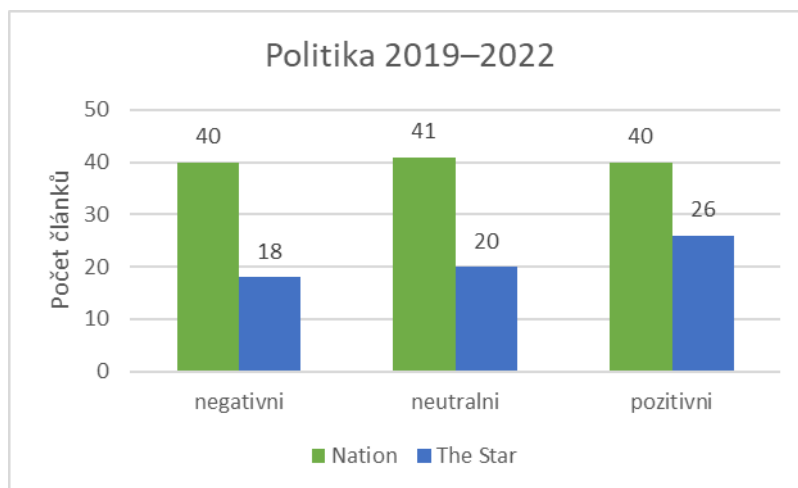
Po celkovém vyhodnocení analýz obou médií jsou za nejčastěji diskutované kategorie považovány infrastruktura, obchod a politika. I přesto, že po sečtení by byla na prvním místě politika (s celkově 185 články²²), určuje práce jako nejvýznamnější téma infrastrukturu, jelikož je zastoupená poměrně na obou stranách (The Star: 64 a Nation: 77) celkem 141×. Nejméně častá témata se u deníků jednotlivě liší. Zatímco Nation psal nejméně na téma trestná činnost (18), The Star měl nejméně článků v oblasti půjčka a dluh (25). Téma trestné činnosti bylo ale v The Star celkově oblíbené, stejně jako u média Nation nebyla zanedbatelná kategorie půjčka a dluh. U obou deníků bylo tedy poměrně nejméně zastoupené téma zemědělství s 57 články (Nation: 27 a The Star: 30).

V obou denících dohromady vychází nejpozitivněji kategorie věda a výzkum a nejnegativněji kategorie trestná činnost. Nejoblíbenější témata infrastruktura, politika a obchod se jeví následovně.

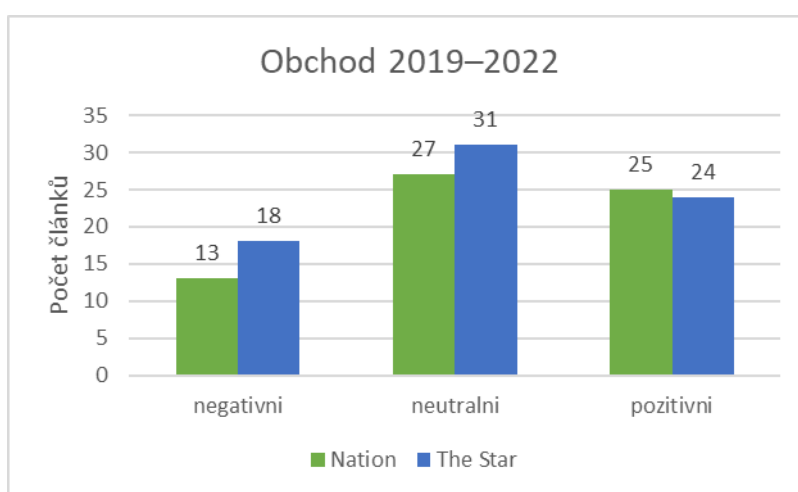

Graf 11: Počet článků dle vyznění v kategorii infrastruktura za sledované období

²² Nation pokryl 121 článků, The Star 64 článků

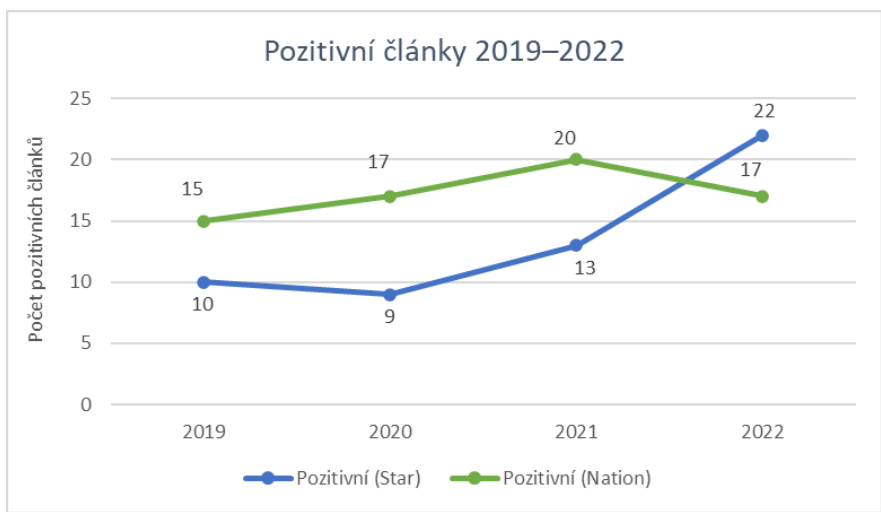
Graf 12: Počet článků dle vyznění v kategorii politika za sledované období

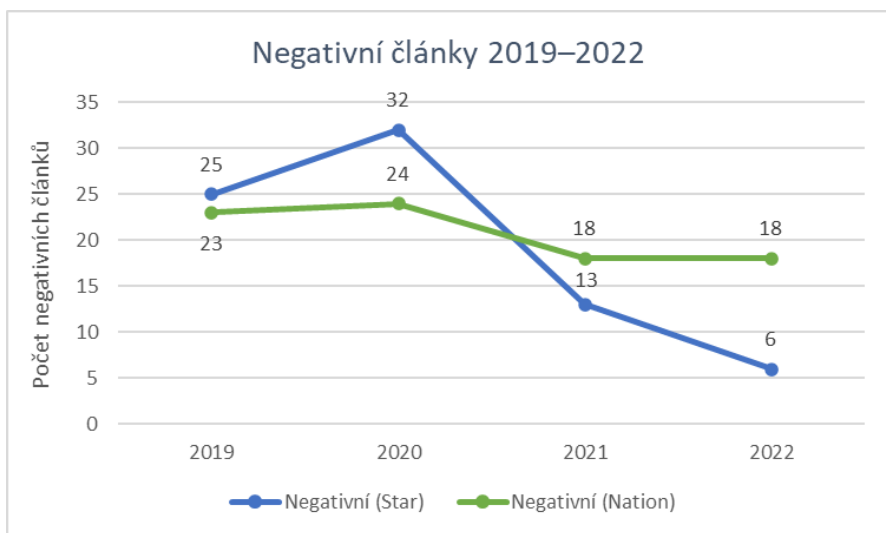
Graf 13: Počet článků dle vyznění v kategorii obchod za sledované období

Všechny tři kategorie jsou ve vyzněních veskrze vyrovnané. Pro úplnou přesnost lze říci, že obchod inklinuje k neutrálnímu tónu a infrastruktura k neutrálně-negativnímu. Analýza celkově shledává poměry neutrálních, negativních a pozitivních článků napříč všemi tématy u obou deníků spíše vyrovnané než nevyrovnané (kromě již zmíněných témat trestná činnost a věda a výzkum).

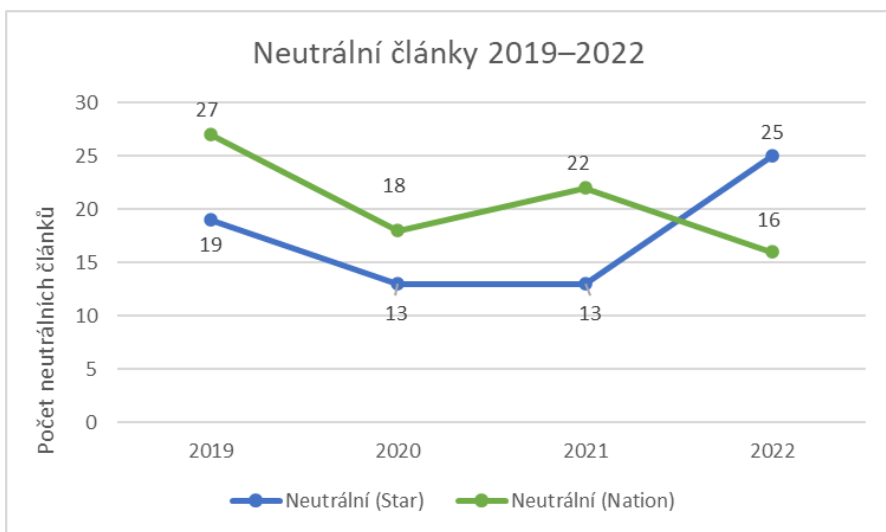
Tendence k nárůstu u pozitivních a poklesu u negativních článků u obou deníků (viz grafy 14 a 15) naznačuje možnou spojitost s výzkumem Freedom House, který ve stejném období sledoval zvýšené úsilí ČLR o vliv na keňská média. Výzkum Freedom House se zaměřuje spíše na čínská státní média usazující se v Keni, ale věnuje pozornost také novým spolupracím s keňskými médii (Datt, 2022).

Graf 14: Pozitivní články Nation a The Star 2019–2022

Graf 15: Negativní články Nation a The Star 2019–2022

Graf 16: Neutrální články Nation a The Star 2019–2022

Jedním z příkladů spolupráce je mediální prostor věnovaný čínským diplomatům v Keni, a to jak v deníku Nation, tak The Star. Přítomnost jejich příspěvků či rozhovorů s nimi zvyšuje počet pozitivních článků, což je v analýze této práce patrné. Příkladem jsou články *China-Kenya cooperation headed for a brighter future*, *China hopeful of defeating coronavirus*, *China has done its best to curb coronavirus*²³ či *ZHOU PINGJIAN: Communist Party of China turns 100 and still going strong*²⁴ a další.

O tomto fenoménu svědčí i samotný deník The Star, který v článku *China not an exploitative trade partner – envoi*²⁵ mluví o setkání ředitele Radio Africa Group (Patrick Quarcoo) a čínského speciálního vyslance v Keni (Zhou Pinjian), kteří si vzájemně a otevřeně potvrdili spolupráci ambasády s mediální platformou za účelem pozitivnějšího vykreslení čínských aktivit v regionu.

4.5 Mediální diskurz v Keni a veřejné mínění

Ke srovnání veřejného mínění v Keni se sledovaným mediálním diskurzem slouží word cloud vzniklý z části dat průzkumu z roku 2022 mezi Keňany. Pohled veřejnosti a mediální prostor k sobě mohou mít blízko, stejně tak ale nemusí. Zda narativy o Číně v médiích korespondují s názory lidí poskytne následující srovnání.

Lidé v průzkumu měli odpovědět na otázku *Co se vám jako první vybaví, když se řekne Čína?* Mohli odpovědět jednoslovně či celou větou, avšak jejich odpovědi jsou zpracovány do kratších kódů, které jsou dle četnosti vyobrazeny na word cloudu na obrázku 1. Zpracováno je celkem 410 odpovědí pomocí 68 kódů. Word cloud vystihuje i četnost odpovědí skrze velikost písma – čím je slovo na cloudu větší, tím vícekrát se v odpovědích Keňanů objevilo. Z obrázku 1 můžeme tedy vyčíst, že úplně nejčastějšími odpověďmi byly: technologie (38), výstavba (36), dluh (28) a Covid-19 (26). Mezi další nezanedbatelné odpovědi spadá: obchod (25), rozvoj (25), dobrá ekonomika (23), infrastruktura (23) a padělané zboží (21). Žádný další kód nepřesáhl 20. Pro upřesnění, kód výstavba obsahuje všechny odpovědi týkající se oblasti (tj. budovy, budovat, SGR, konstrukce – cest, železnic, přístavů, ...), kód obchod zahrnuje odpovědi podnikání i trh. Ostatní kódy téměř nebo úplně přesně odráží svůj název.

²³ Wu, P. (2019, April 22). China-Kenya cooperation headed for a brighter future [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/opinion/china-kenya-cooperation-headed-for-a-brighter-future-160938>

²⁴ Zhou, P. (2021, June 22). ZHOU PINGJIAN: Communist Party of China turns 100 and still going strong [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/opinion/2021-06-22-zhou-pingjian-communist-party-of-china-turns-100-and-still-going-strong/>

²⁵ The Star (2022, October 27). China not an exploitative trade partner – envoi [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/news/2022-10-27-china-not-an-exploitative-trade-partner-envoy/>

Obrázek 1: Veřejné mínění v Keni o Číně

Z word cloudu nelze u všech odpovědí určit, zda se jedná o pozitivní, neutrální či negativní postoj respondenta. Kromě odpovědí dluh a Covid-19 jsou ostatní nejčastější odpovědi pokládány spíše jako pozitivní nebo neutrální. Reflektují představu Keňanů o Číně jako o zemi, která do jejich země přináší infrastrukturu, technologie a další výstavbu, ale současně i dluh.

Otázka respondentům neupřesňovala, jak přesně ji mají pojmout. Mohli odpovědět z pohledu na Čínu jako takovou, na Čínu jako mezinárodního aktéra anebo na Čínu jako aktéra operujícího v jejich zemi. Z odpovědí se však zdá, že nejčastěji volili třetí možnost. Právě u odpovědí s negativní konotací se většina právě soustředila na ČLR na kontinentu (padělané zboží, vykořisťování, nízká kvalita, rasismus, kolonizátoři). Avšak ne všechny odpovědi jsou myšlené ze vztahu ČLR a Keni nebo ČLR a Afriky. Některé z nich hodnotily Čínu jako takovou (autoritářská, dobrá ekonomika, industriální, inovativní, pracovití, výroba, velká populace). Úplně nejčastější odpověď – technologii – nelze jednoduše zařadit. Může být považována jako odpověď týkající se čistě Číny anebo i jako subjektu působícího v Keni – výrobce, poskytovatel, inovátor, zneuživatel technologií. To jsou možné interpretace této odpovědi.

Mediální analýza poskytla jako tři nejfrekventovanější témata infrastrukturu, obchod a politiku. Z průzkumu veřejného mínění jsou vyhodnoceny jako nejčastější odpovědi

technologie, výstavba a dluh. Největší průnik je sledován v mediální kategorii infrastruktura a odpovědi výstavba, které k sobě mají blízko. Za další shodu lze považovat odpověď a kategorii obchod. V průzkumu veřejného mínění se odpověď obchod umístila na páté pozici, zatímco dobrá ekonomika byla na šestém místě. Tyto dvě odpovědi společně tvoří významnou skupinu, která odpovídá mediální kategorii obchod, jež se v analýze umístila na druhém místě.

Jelikož kódů v odpovědích bylo poměrně více z důvodu co nejpřesnějšího zaznamenání názorů respondentů, práce hodnotí průniky i u dalších, méně častých, odpovědí a témat. Například mediálně oblíbené téma politika vyznívalo v různých sentimentech, což mohou propojit právě odpovědi Keňanů. Například politika v negativním vyznění koresponduje s odpověďmi: autoritářská, korupce, kolonizátoři nebo vykořisťování. Kategorii trestná činnost se blíží padělané zboží nebo rasismus. Zajímavým výsledkem také je, že ve veřejném průzkumu se objevila pouze jedna odpověď „zemědělství“²⁶. Analýza mediálního diskurzu zároveň sleduje nejméně frekventovanou kategorii článků právě zemědělství. Je tedy možné, že si Keňa Čínu se zemědělstvím příliš nespojuje, byť je to poměrně důležitá oblast jejich spolupráce.

Určení podobnosti se západním a čínským diskurzem lze nahlédnout z více perspektiv. První se týká vyznění článků. Analýza všeobecně zaznamenává jak negativní, tak neutrální a pozitivní články v různém počtu. Kromě roku 2022, u deníku Star, analýza nezaznamenala zásadní absenci některého z vyznění. Některé roky byly v denících negativnější, některé pozitivnější, avšak nezanedbatelná část vždy náležela neutrálním článkům, což je pro objektivitu jakéhokoliv zpravodajství žádoucí. Trend rostoucích pozitivních článků lze připsat vlivu ČLR, ale také celkové pozitivní percepci novinářů na vztahy mezi Keňou a Čínou. Jak je patrné z průzkumu veřejného mínění, lidé v Keni dokáží na Čínu nahlížet jako na dobrého partnera umožňujícího vzájemnou spolupráci, která skýtá výhody, stejně jako na poskytovatele nekvalitního zboží, zemi spojenou s virem Covid-19 nebo vykořisťovatele s rasistickými tendencemi. Podobně se u mediálního diskurzu setkáváme s negativně či pozitivně píšícími autory. Analýza tak nezavrhuje možné rostoucí sympatie s Čínou způsobené čínským politickým vlivem na zpravodajství, avšak zároveň nevylučuje upřímný pozitivní názor novinářů a obyvatel na tuto zemi. Ve srovnání s čínským, výhradně pozitivním, mediálním diskurzem, disponuje ten keňský širokou škálou sentimentu. Témata bývají vyzdvihována i kritizována či prezentována bez jakéhokoliv sentimentu. Keňští obyvatelé, stejně jako

²⁶ Objevily se také dvě odpovědi „trh s rybami“, což by bylo možné se zemědělstvím sloučit. Otázkou je, zda by se nedaly sloučit například i s obchodem nebo jídlem a dalšími tomu blízkými odpověďmi. To je menší úskalí word cloudu. Jak již bylo zmíněno, neznáme plný kontext odpovědí respondentů. Dvě odpovědi jsou však nízké číslo, proto neovlivnily toto pozorování.

novináři mají, ve srovnání s čínskými, lepší možnost vyjádřit svůj názor, i když záleží z jaké perspektivy je tento složitý aspekt nahlížen²⁷.

Druhá perspektiva se týká diskutovaných témat. Jelikož z reflexe literatury je jasné, že západní média představují spíše negativní postoje, tak jsou taková i jejich diskutovaná témata. Mohou se například týkat čínských investic nebo výstavby, vzájemného obchodu afrických států a Číny, avšak budou zahrnovat předmět vykořisťování, zabírání půdy, nenasytosti po nerostných zdrojích apod. Čínská témata jsou obecnější a opatrnější jako investice, výstavba nebo spolupráce. Čínská i západní média zpracovávají téma Covid-19. Keňský mediální prostor se shoduje s většinou těchto diskutovaných témat, různí se pouze dle období a autorova postoje k tématu. Covid-19 je analyzován v průběhu sledovaného období postupně z negativního více k neutrálnímu a pozitivnímu. Obchod, investice, infrastruktura a výstavba jsou všechny vyhodnoceny vyrovnaně, protože se objevují napříč sentimenty. Analýza nachází i témata, která se objevují spíše v keňském prostoru než v čínském nebo západním. Jsou to témata více lokální jako ty o nelegální činnosti (korupce, padělání, černý trh, daňové odvody) nebo o domácích politikách souvisejících s Čínou. Nicméně, vlastní témata jsou pro každé domácí médium přirozeným jevem.

²⁷ Ve srovnání se západními médii a demokraciemi mají keňská média jistě mnohem omezenější svobody, ale třeba z pohledu regionu patří Keňa mezi země se svobodnější možností projevu.

Závěr

Předmětem této práce byla analýza keňského mediálního diskurzu se zaměřením na čínsko-africké a čínsko-keňské vztahy. Cílem analýzy bylo zjistit, jakým způsobem je Čína vnímána v keňských médiích a určit nejdiskutovanější témata. V teoretické části byl za účelem vhledu do problematiky shrnut historický vývoj vztahů Číny a Afriky, stejně jako Číny a Keni. Současně práce posoudila, jak tuto problematiku zpracovává západní a čínský mediální prostor, a srovnala možné podobnosti. V potaz bylo také bráno, jak Keňané vnímají Čínu, což bylo porovnáno s výsledky mediální analýzy.

V první teoretické části byl nejprve zhodnocen vývoj čínsko-afrických vztahů od vzniku ČLR v roce 1949. Práce se zabývala především dobou od přelomu 50. a 60. let, kdy mnoho afrických zemí nabylo nezávislosti. Rozvinutí vztahů v 60. letech ovlivnil též odklon ČLR od SSSR (čínsko-sovětská roztržka) a čínská snaha ukázat schopnosti a samostatnost na mezinárodní scéně. Dále byly vystiženy další významné milníky čínsko-africké spolupráce jako Bandungská konference v roce 1955 nebo cesta Zhou Enlaie do Afriky mezi lety 1963–1964 a jeho osm principů zahraniční pomoci. Práce posoudila, že vztahy byly oslabeny Velkým skokem vpřed a Velkou proletářskou kulturní revolucí v Číně, i když byl paradoxně v té době realizován významný projekt TAZARA.

Ve druhé části teoretické kapitoly se práce zaměřila na změny ve vztazích s ohledem na vedení Deng Xiaopinga a čínské otevření se světu, které přinesly mírný pokles čínské zahraniční pomoci do Afriky. Zájem ČLR se ale potvrdil cestou Zhao Ziyanga v roce 1982–1983, kdy se zahraniční pomoc přetavila do společných projektů. Dále práce zmínila zapojení Číny do humanitárního boomu způsobeného africkou hospodářskou krizí a hladomorem v 80. letech. Společensko-politické změny v Evropě a následující podobné, avšak nepodařené, snahy v ČLR ukázaly na blízkost Afriky a Číny ve vnímání lidských práv. Zatímco západní svět Čínu odsoudil, afričtí partneři ji podpořili. Práce pak sledovala vývoj a upevnění ekonomicko-politických vazeb v 90. letech a na přelomu tisíciletí. Nejvýznamnější událostí určila vznik FOCAC, důležité bylo také oživení spolupráce Jih-Jih. Období bylo ovlivněno i zavedením nové politiky v ČLR Go Out, která podpořila čínské společnosti k zahraničním investicím. Práce nakonec vyhodnotila situaci přicházející s novým čínským prezidentem Xi Jinpingem a vznik projektu Nové hedvábné stezky.

Třetí teoretická část popsala vztahy ČLR a Keni. Tato část začíná keňským vyhlášením samostatnosti v roce 1963, kdy byly navázány oficiální kontakty. Vztahy prošly prvotními

napjatými tendencemi, avšak postupně došlo k jejich zlepšení, zejména na úrovni obchodní interakce, s menším zaměřením na politickou stránku. Vývoj vztahů byl shrnut dle období keňských prezidentů počínaje érou Daniela Arap Moie, od jehož vlády došlo k jejich rozkvětu. Ve třetí kapitole byla reflektována i keňská politika obracení se na Východ a další události otevírající možnosti čínsko-keňského partnerství, jako otevření Konfuciova institutu v Nairobi nebo zavedení iniciativy Kenya Vision 2030. Práce nastínila rozdílnou reakci světa na keňskou krizi po volbách 2007 a 2013, kdy se Čína od keňských politiků neodvrátila. Západ však tamní chování, s ohledem na zásady svobodných voleb a dodržování základních lidských práv, odsoudil, zvláště po vyšetřování Mezinárodním trestním tribunálem. Keňsko-čínská spolupráce byla rozšířena zapojením Keni do projektu Nové hedvábné stezky. Skrze BRI se v Keni zdokonalila infrastruktura a zlepšil se zemědělský sektor, avšak projekt přinesl i kontroverze, na které práce taktéž reagovala.

V praktické části bylo odpovídáno na výzkumnou otázku: *Jak je vnímána Čína v Keni a jaká témata dominují v keňském mediálním prostoru?*

Práce nejdříve zhodnotila západní a čínský mediální diskurz, kde sledovala zásadní rozdíl mezi západními veskrze negativními postoji a na druhé straně čínskými výhradně pozitivními. Západ cítí v čínských aktivitách v Africe omezení vlastních možností a snah, což odráží jeho média. Čínský mediální diskurz prezentuje své kroky pozitivně, opatrně a příkladně s omezením na oficiální rétoriku. Vzájemně se tyto dva póly diskreditují za účelem vlastních potřeb.

V následujících třech podkapitolách čtvrté kapitoly byly představeny jednotlivě a pak souhrnně analýzy mediálních článků z deníků Nation a The Star. Analýza Nation zařadila mezi nejoblíbenější témata politiku a infrastrukturu, u The Star zase obchod, infrastrukturu a politiku. Za oba deníky, byly jako nejčastější kategorie vyhodnoceny infrastruktura, politika a obchod. Jako nejméně diskutované téma u obou médií vyšlo zemědělství. Z pohledu vyznění se u deníků nejpozitivněji jevila oblast věda a technika. Nejnegativnější kategorií byla trestná činnost, což bylo předvídatelné. Analýza tuto kategorii i přes to zařadila, protože množství článků, jež pod ni spadalo, bylo nezanedbatelné, a také protože poskytuje cenný vhled do keňského mediálního prostoru. U obou deníků byl pozorován velký nárůst tématu Covid-19 v roce 2020 v negativním vyznění, které se v dalších dvou letech posouvalo směrem k neutrálnímu až pozitivnímu spektru (u deníku Nation převažovaly 2021–2022 pozitivní články). U ostatních témat se prolínala pozitivní, neutrální i negativní vyznění, analýza u nich nenalezla zásadní výkyv. Tři nejfrekventovanější témata byla tedy ve vyznění vyhodnocena

jako vyrovnaná. Analýza sledovala u obou deníků tendenci k nárůstu pozitivních článků, která mohla, ale nemusela, být zapříčiněna bližší spoluprací vedení deníku s čínskými oficiálními představiteli. Na základě srovnání s průzkumem veřejného mínění však práce poznamenala, že nelze vyloučit, že je tendence spojena s upřímným názorem píšících autorů.

Průzkum veřejného mínění poskytl práci pohled na to, jakým způsobem vnímají Keňané Čínu. Jako nejčastější odpovědi na otázku *Co se vám jako první vybaví, když se řekne Čína?* práce určila technologii, výstavbu a dluh. Společně s nejčastějšími tématy z průzkumu keňského mediálního diskurzu pak našla průnik v oblasti infrastruktura/výstavba a obchod. Nejméně zastoupená mediální kategorie zemědělství nebyla častá ani mezi respondenty, kde se objevila pouze jedna taková odpověď.

Srovnání se západním a čínským mediálním diskurzem práce posoudila ze dvou možných pohledů, přičemž u obou nacházela podobnosti s články v keňských médiích. První pohled se týkal vyznění článků a druhý diskutovaných témat. Nicméně nebylo shledáno, že by keňský mediální diskurz přímo přebíral ten čínský nebo západní. Naopak byla v keňských denících vnímána různorodá témata článků, která rezonovala ve všech sentimentech od pozitivního přes neutrální k negativnímu. Práce vyzdvihla i přítomnost dostatečného množství neutrálních článků napříč léty, což je považováno za žádoucí pro objektivitu jakéhokoliv zpravodajství. Práce nevyhodnotila přímou souvislost negativních článků se západním diskurzem ani těch pozitivních s čínským. S ohledem na výsledky výzkumu veřejného mínění spíše pozorovala rozmanitost v názorech respondentů a autorů článků. Dále bylo zjištěno, že keňský mediální prostor také zahrnuje témata více lokální, jako je nelegální činnost a domácí politika související s Čínou.

Limity práce shledává autorka v nereflektování článků přebíraných ze zahraničních mediálních platforem ve sledovaných keňských denících. Jejich zahrnutí by přineslo další specifický vhled do mediálního diskurzu v Keni. Současně by se také analýza mohla zaměřit na vyhodnocení stylu psaní u jednotlivých autorů článků u obou deníků, kteří se drží podobných témat a opakuje se u nich stejný sentiment. Práce by dále mohla být obohacena o širší škálu literatury v oblasti keňského mediálního diskurzu a veřejného mínění v Keni na téma Čína, což by analýze přidalo ještě větší hloubku, a byl by jí poskytnut komplexnější pohled na danou problematiku.

Resumé

This thesis examines the media discourse in Kenya regarding the relations between China and Africa, particularly between China and Kenya. The aim is to understand the perception of China in Kenyan media and identify key themes. It utilizes a theoretical framework of the historical development of Sino–African and China–Kenya relations and considers Western and Chinese media discourse. The study analyzes articles focused on topic "China" from Kenyan newspapers Nation and The Star from 2019 to 2022 in terms of content and tone. It uses data from research of Kenyan public opinion on China from 2022 and compares it with the results of analysis. Infrastructure, politics and business appeared to be the most frequent topics in the newspapers during the period under study. The findings provide a new perspective on the media landscape in Kenya and aid in understanding the perception of China in the African context.

Keywords: People's Republic of China, Africa, Kenya, Sino-African relations, Sino-Kenyan relations, media discourse

Seznam pramenů a literatury

- Adjei, P. O., Kyei, P. O., & Afriyie, K. (2014). Global Economic Crisis and Socio-Economic Vulnerability: Historical Experience and Lessons from the “Lost Decade” for Africa in the 1980s [Online]. *Ghana Studies*, 17, 39–61.
<https://doi.org/10.1353/ghs.2014.0009>
- Africanews. (2023). Kenyan President William Ruto arrives in China for Belt and Road Forum [Online]. *Africanews*. Dostupné z:
<https://www.africanews.com/2023/10/15/kenyan-president-william-ruto-arrives-in-china-for-belt-and-road-forum/>
- Alden, C. (2007). *China in Africa: African Arguments*. London: Zed Books.
- Appadorai, A. (1955). The Bandung Conference [Online]. *India Quarterly*, 11(3), 207–235. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/097492845501100301>
- Armony, A. C., & Strauss, J. C. (2012). From Going Out (zou chuqu) to Arriving In (desembarco): Constructing a New Field of Inquiry in China–Latin America Interactions [Online]. *The China Quarterly*, 209(1), 1–17.
<https://doi.org/10.1017/S0305741011001457>
- Asante, R. (2018). China and Africa: Model of South-South Cooperation? [Online]. *China Quarterly Of International Strategic Studies*, 4(2), 259–279.
<https://doi.org/10.1142/S2377740018500124>
- Bakešová, I. (2003). *Čína ve XX. století*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Bakešová, I., Kučera, O., & Lavička, M. (2019). *Dějiny Čínské lidové republiky: (1949–2018)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Brautigam, D. (2009). *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. New York: Oxford University Press.
- Brautigam, D. (2015). *Will Africa Feed China?*. New York: Oxford University Press.
- Browne, A. J. (2015). *LAPSSET: The history and politics of an eastern African megaproject* [Online]. London: Rift Valley Institute. Dostupné z:
<https://www.refworld.org/reference/countryrep/rvi/2015/en/108834>

- Brownsell, J. (2013). Kenya: What went wrong in 2007? [Online]. *Al Jazeera*. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/features/2013/3/3/kenya-what-went-wrong-in-2007>
- Calabrese, L., Karkare, P., Grimm, S., & Medinilla, A. (2020). *European fear of 'missing out' and narratives on China in Africa* [Online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344450603_European_fear_of_'missing_out'_and_narratives_on_China_in_Africa
- Cisse, D. (2012). *FOCAC: trade, investments and aid in China-Africa relations* [Online]. Stellenbosch University: Centre for Chinese Studies. Dostupné z: <https://scholar.sun.ac.za/items/d4ed184b-8aae-4f59-b403-6f5c66340ffc>
- Datt, A. (2022). *Kenya: Beijing's Global Media Influence Report* [Online]. Freedom House. Dostupné z: https://freedomhouse.org/country/kenya/beijings-global-media-influence/2022#footnoteref2_8az200n
- Eisenman, J. (2023). China's Media Propaganda in Africa: A Strategic Assessment [Online]. Dostupné z: <https://www.usip.org/publications/2023/03/chinas-media-propaganda-africa-strategic-assessment>
- Fairbank, J. K. (1998). *Dějiny Číny* (1st ed.). Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Farooq, M. S., Yuan, T., Zhu, J., & Feroze, N. (2018). Kenya and the 21st Century Maritime Silk Road [Online]. *China Quarterly Of International Strategic Studies*, 4(3), 401–418. <https://doi.org/10.1142/S2377740018500136>
- FOCAC (2004). Forum on China-Africa Cooperation [Online]. Dostupné z: <http://www.focac.org/eng/>
- Fowdy, T. (2020). Western media are misreporting the reality of Chinese lending in Africa [Online]. *CGTN*. Dostupné z: <https://news.cgtn.com/news/2020-05-01/Western-media-are-misreporting-reality-of-Chinese-lending-in-Africa-Q85wFlwu7C/index.html>
- Frolic, M. B., & Chin, G. T. (2007). Emerging donors in international development assistance: the China case [Online]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10625/57510>
- Githaiga, N. M., Burimaso, A., Wang, B., & Ahmed, S. M. (2019). The Belt and Road Initiative: Opportunities and Risks for Africa's Connectivity [Online]. *China Quarterly Of International Strategic Studies*, 5(1), 117–141. <https://doi.org/10.1142/S2377740019500064>

Gray, K., & Gills, B. K. (2016). South–South cooperation and the rise of the Global South [Online]. *Third World Quarterly*, 37(4), 557–574.

<https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1128817>

Grimm, S. (2014). China–Africa Cooperation: promises, practice and prospects

[Online]. *Journal Of Contemporary China*, 23(90), 993-1011.

<https://doi.org/10.1080/10670564.2014.898886>

Haddad-Fonda, K. (2017). Zhou Enlai’s African “Safari” (1963–1964) [Online].

Blackpast.org. Dostupné z: <https://www.blackpast.org/global-african-history/zhou-enlais-african-safari-1963-1964/>

Hanauer, L., & Morris, L. J. (2014). How China-Africa Relations Have Developed

[Online]. In *Chinese Engagement in Africa* (pp. 19–44). Santa Monica: RAND

Corporation. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt6wq7ss.10>

Hayes, C. J. (2023). Unrest in the Comments [Online]. In S. Arora & K. J. Kumar

(Eds.), *Media Narratives and the Covid-19 Pandemic: The Asian Experience* (pp. 13–27).

Routledge. Dostupné z:

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003406563-3/unrest-comments-christopher-hayes>

Hellström, J. (2009). *China’s emerging role in Africa A strategic overview* [Online]. FOI

Studies in African Security. Dostupné z:

https://www.academia.edu/5475886/Chinas_Emerging_Role_in_Africa_a_Strategic_Overview_2009_

Cheeseman, N., Kanyinga, K., & Lynch, G. (Eds.). (2020). *The Oxford Handbook of Kenyan Politics* [Online]. Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198815693.001.0001>

Chege, M. (2008). *Economic Relations between Kenya and China, 1963-2007* [Online].

Center for Strategic & International Studies. Dostupné z:

<https://www.csis.org/analysis/economic-relations-between-kenya-and-china-1963-2007>

Cheruiyot, K. (2021, October 6). Kenyans to participate in virtual China-Africa Expo

[Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/news/2021-10-06-kenyans-to-participate-in-virtual-china-africa-expo/>

- Jia, W., & Lu, F. (2021). US media's coverage of China's handling of COVID-19: Playing the role of the fourth branch of government or the fourth estate? [Online]. *Global Media And China*, 6(1), 8–23. <https://doi.org/10.1177/2059436421994003>
- Kagwanja, P. (2022, April 9). New dialogue between China and Africa is spurring development [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/opinion/new-dialogue-between-china-and-africa-is-spurring-development-3777360>
- Keith, R. C. (1989). *The Diplomacy of Zhou Enlai* [Online] (1989 ed.). New York: Palgrave Macmillan. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-09890>
- Kenya Vision 2030 [Online]. (2009). Dostupné z: <https://vision2030.go.ke/>
- Keylor, W. R. (2001). *The Twentieth-Century World and Beyond: An International History since 1900* (4 ed.). New York: Oxford University Press.
- Kimambo, I. N., Maddox, G. H., & Nyanto, S. S. (2017). *A New History of Tanzania* [Online]. Mkuki na Nyota Publishers. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/j.ctvh8r3f5>
- Kitau, N. (2019, October 6). China deserves praise for success but countries should develop own strategies [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/siasa/2019-10-06-china-deserves-praise-for-success-but-countries-should-develop-own-strategies/>
- Kitimo, A. (2022). Why Lapsset is stuck on the starting blocks [Online]. *The EastAfrican*. Dostupné z: <https://www.theeastafican.co.ke/tea/business/why-lapsset-is-stuck-on-the-starting-blocks-3709384>
- Li, Z. (2009). China's Go Global Policy [Online]. In J. P. Larcon (Ed.), *Chinese Multinationals* (pp. 31–48). World Scientific Publishing. Dostupné z: <https://www.worldscientific.com/doi/epdf/10.1142/7028>
- Lindley, D. (2022). Assessing China's Motives: How the Belt and Road Initiative Threatens US Interests [Online]. *Journal Of Indo-Pacific Affairs*. Dostupné z: <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/3111114/assessing-chinas-motives-how-the-belt-and-road-initiative-threatens-us-interests/>

- Lumumba-Kasongo, T. (2019). China-Kenya Relations with a Focus on the Maritime Silk Road Initiative (MSRI) within a Perspective of Broad China-Africa Relations [Online]. *African And Asian Studies*, 18(3), 257–287. <https://doi.org/10.1163/15692108-12341428>
- Macharia, J. (2013). Kenya signs infrastructure, energy deals worth \$5 bln with China [Online]. *Reuters*. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/idUSL6N0GK2MT/>
- Manji, F., & Marks, S. (2008). African Perspectives on China in Africa [Online]. *Development In Practice*, 18(3), 450-451. <https://doi.org/10.1080/09614520802030680>
- Matanji, F. (2022). China in Africa: Representation of Chinese Investments in Africa by Western, Chinese, and African Media [Online]. *International Journal Of Communication*, 16, 1713-1736. Dostupné z: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/17117>
- Merab, E. (2020, January 27). Kenya warns against travel to China over deadly coronavirus [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/news/kenya-warns-against-travel-to-china-over-deadly-coronavirus-245178>
- Monson, J. (2005). *Freedom Railway: The Unexpected Successes of a Cold War Development Project* (Faculty Work) [Online]. Carleton Digital Commons. Dostupné z: https://digitalcommons.carleton.edu/hist_faculty/2
- Monson, J. (2011). *Africa's Freedom Railway: How a Chinese Development Project Changed Lives and Livelihoods in Tanzania*. Indiana: Indiana University Press.
- Mulinge, E. (2012). *An Analysis of China-Kenya Bilateral Relations on Infrastructure Development* (KIPPRA Discussion Paper No. 134) [Online]. The Kenya Institute for Public Policy Research and Analysis. Dostupné z: <https://repository.kippra.or.ke/handle/123456789/2493>
- Murphy, D. C. (2022). *China's rise in the Global South: the Middle East, Africa, and Beijing's alternative world order* [Online]. California: Stanford University Press. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9781503630604>

Nair, Ch. (2023). Anti-China Rhetoric Is Off the Charts in Western Media [Online]. *The Diplomat*. Dostupné z: <https://thediplomat.com/2023/02/anti-china-rhetoric-is-off-the-charts-in-western-media/>

Nedopil, C. (2023). *Countries of the Belt and Road Initiative* [Online]. Shanghai: Green Finance & Development Center. FISF Fudan University. Dostupné z: <https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>

OECD. (2021). Kenya: imports, exports [Online]. *Observatory of Economic Complexity*. Dostupné z: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/ken>

Ogunsanwo, A. (1974). *China's Policy in Africa 1958–1971*. Cambridge: Cambridge University Press.

Olingo, A. (2020, November 16). Fish imports from China drop by half to Sh993m [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/business/fish-imports-from-china-drop-by-half-to-sh993m-3022096>

Onjala, J. (2008). *A Scoping Study on China Africa Economic Relations: The Case of Kenya* [Online]. Institute for Development Studies University of Nairobi. Dostupné z: <http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/38897>

Otele, O. M. (2020). China's Belt and Road Initiative and Intra-Regional Dynamics in Africa [Online]. *African Studies Quarterly*, 19(3–4). Dostupné z: <https://asq.africa.ufl.edu/otele-oct-2020/>

Parks, B. C., Tierney, M., Dreher, A., Fuchs, A., & Strange, A. (2015). *Chinese "aid" to Africa: Be careful comparing apples and dragon fruits* [Online]. AidData. Dostupné z: <https://www.aiddata.org/blog/chinese-aid-to-africa-be-careful-comparing-apples-and-dragon-fruits>

Raga, S., Mendez-Parra, M., & te Velde, D. W. (2021). *Overview of Kenya–China bilateral trade* [Online]. London: ODI. Dostupné z: <https://odi.org/en/publications/overview-of-kenyachina-bilateral-trade/>

Rarieya, C. A., & de Vicente, S. E. (2024). *China's Belt and Road Initiative in Africa: Kenya's pivotal role* [Online]. Dostupné z: <https://www.unav.edu/en/web/global-affairs/china-s-belt-and-road-initiative-in-africa-kenya-s-pivotal-role>

- Shen, S. (2022, October 31). SHEN: SGR to avocado: Kenya seizes great opportunities in China [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/opinion/columnists/2022-10-31-shen-sgr-to-avocado-kenya-seizes-great-opportunities-in-china/>
- Shinn, D. E., & Eisenman, J. (2012). *China and Africa: A Century of Engagement*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Shinn, D. H. (2019). China–Africa Ties in Historical Context [Online]. In A. Oqubay & J. Y. Lin (Eds.), *China–Africa and an Economic Transformation* (pp. 61–83). Oxford University Press. Dostupné z: <https://academic.oup.com/book/42633>
- Subacchi, P. (2021, January 19). China’s debt grip on African nations might lead to default wave crisis [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/blogs/china-debt-on-african-nations-wave-crisis-3262582>
- Sun, J. Y. (2023). *Kenya's and Zambia's Relations with China 1949–2019* [Online]. Boydell & Brewer. <https://doi.org/10.1017/9781800106628>
- Sun, W. (2021). The virus of fear and anxiety: China, COVID-19, and the Australian media [Online]. *Global Media And China*, 6(1), 24–39. <https://doi.org/10.1177/2059436421988977>
- Taylor, I. (1998). China’s foreign policy towards Africa in the 1990s [Online]. *The Journal Of Modern African Studies*, 36(3), 443–460. <https://doi.org/10.1017/S0022278X98002857>
- Taylor, I. (2019a). China and Political Governance in Africa. Oxford Research Encyclopedia of Politics. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.897>
- Taylor, I. (2019b). The Institutional Framework of Sino-African Relations [Online]. In A. Oqubay & J. Y. Lin (Eds.), *China–Africa and an Economic Transformation* (pp. 98–125). Oxford University Press. Dostupné z: <https://academic.oup.com/book/42633>
- The Guardian. (2013). Kenyan president accused of backing post-election violence that killed 1,000 [Online]. *The Guardian*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/may/22/uhuru-kenyatta-election-violence-report>

The Star (2022, October 27). China not an exploitative trade partner – envoi [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/news/2022-10-27-china-not-an-exploitative-trade-partner-envoy/>

Trzcionka, M. (2008). US economic sanctions against China as a reaction to human rights abuses during the Tiananmen Crisis [Online]. *Ad Americam*, 9, 85–93. Dostupné z: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/83579>

Turcsányi, R. Q., Karásková, I., Matura, T., & Šimalčík, M. (2019). Followers, Challengers, or By-Standers? Central European Media Responses to Intensification of Relations with China [Online]. *Intersections. East European Journal Of Society And Politics*, 3(5), 49–67. <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v5i3.564>

Turcsanyi, R., & Kachlikova, E. (2020). The BRI and China's Soft Power in Europe: Why Chinese Narratives (Initially) Won [Online]. *Journal Of Current Chinese Affairs*, 49(1), 58–81. <https://doi.org/10.1177/1868102620963134>

Turcsányi, R., Kironka, K., Iocovozzi, J., & Gries, P. (2022). *Sinophone Borderlands African and Latin American Survey*. Palacky University Olomouc.

UNDP. (2016). *If Africa builds nests, will the birds come?: Comparative Study on Special Economic Zones in Africa and China* (Report) [Online]. United Nations Development Programme. Dostupné z: <https://www.undp.org/china/publications/if-africa-builds-nests-will-birds-come>

UoN. (2005). About Confucius Institute [Online]. *University of Nairobi*. Dostupné z: <https://confucius.uonbi.ac.ke/basic-page/about-confucius-institute>

Wasserman, H., & Madrid-Morales, D. (2018). How Influential Are Chinese Media in Africa? An Audience Analysis in Kenya and South Africa [Online]. *International Journal Of Communication*, 12(2018), 2212-2231. Dostupné z: [https://scholars.cityu.edu.hk/en/publications/how-influential-are-chinese-media-in-africa-an-audience-analysis-in-kenya-and-south-africa\(294db6f2-07e3-4f6d-97cd-27b497b23140\).html](https://scholars.cityu.edu.hk/en/publications/how-influential-are-chinese-media-in-africa-an-audience-analysis-in-kenya-and-south-africa(294db6f2-07e3-4f6d-97cd-27b497b23140).html)

Wekesa, B. (2013). From Cold War to bosom friends; how Kenya became China's ally allies [Online]. *Business Daily*. Dostupné z: <https://www.businessdailyafrica.com/bd/economy/from-cold-war-to-bosom-friends-how-kenya-became-china-s-ally-allies-2039242>

- Wissenbach, U., & Wang, Y. (2017). *African politics meets Chinese engineers: The Chinese-built Standard Gauge Railway Project in Kenya and East Africa* (Working Paper, No. 2017/13) [Online]. China Africa Research Initiative (CARI): School of Advanced International Studies (SAIS). Johns Hopkins University. Dostupné z: <https://www.econstor.eu/handle/10419/248141>
- Wu, P. (2019, April 22). China-Kenya cooperation headed for a brighter future [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://nation.africa/kenya/blogs-opinion/opinion/china-kenya-cooperation-headed-for-a-brighter-future-160938>
- Yan, X. (1988). Sino-African Relations in the 1990s [Online]. *CSIS Africa notes*, 7(84), 2–5. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/africa-notes-sino-african-relations-1990s-april-1988>
- Yee, H. S. (1983). The Three World theory and post-Mao China's global strategy [Online]. *International Affairs (Royal Institute Of International Affairs 1944-)*, 59(2), 239–249. <https://doi.org/10.2307/2619937>
- Yu, G. T. (1988). Africa in Chinese Foreign Policy [Online]. *Asian Survey*, 28(8), 849–862. <https://doi.org/10.2307/2644590>
- Yussuf, A. (2021, March 18). Public debt the greatest threat to national security [Online]. *The Star*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/opinion/columnists/2021-03-18-public-debt-the-greatest-threat-to-national-security/>
- Zhang, X. (2013). How ready is China for a China-style world order? China's state media discourse under construction [Online]. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 34(3), 79–101. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/02560054.2013.834834>
- Zhao, A. H., Zheng, Y., & Melo, A. Z. (2019). *Comparing Chinese and European Discourses regarding to the “Belt and Road Initiative”* [Online]. *Revue française des sciences de l'information et de la communication*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/336349091_Comparing_Chinese_and_European_Discourses_regarding_to_the_Belt_and_Road_Initiative
- Zhou, P. (2021, June 22). ZHOU PINGJIAN: Communist Party of China turns 100 and still going strong [Online]. *Nation*. Dostupné z: <https://www.the-star.co.ke/opinion/2021-06-22-zhou-pingjian-communist-party-of-china-turns-100-and-still-going-strong/>